

Fiskeri- og kystdepartementet

Vedlegg av

”HARMONISERT REGELVERK FOR VILLFANGET MARINFISK FOR LEVENDELAGRING OG FOR OPPDRETT”

**Felles arbeidsgruppe
fra Mattilsynet og
Fiskeridirektoratet**

10.05.05

INNHold

	Side
1 Sammen drag	3
2 Mandat og prosess	5
2.1 Mandat/mål for arbeidet.....	5
2.2 Organisering.....	5
2.3 Prosess	6
2.4 Føringer for arbeidet	6
3 Om næringen	6
3.1 Omfang	7
3.2 Aktører	7
3.3 Verdikjede / tidsakse	7
4 Eksisterende regelverk	8
4.1 Fiskehelse	8
4.2 Mattrygghet / kvalitet	15
4.3 Fiskevelferd	15
4.4 Ressurskontroll	17
4.5 Akvakultur	17
5 Hvilke hensyn og krav bør nedfelles i regelverk – behov for endringer	20
5.1 Fangst, transport, restitusjon	20
5.1.1 Fiskehelse	20
5.1.2 Mattrygghet	21
5.1.3 Fiskevelferd	22
5.1.4 Ressurskontroll	23
5.2 Mellomlagring	25
5.3 Levering/transport til akvakultur	26
5.4 Akvakultur-/oppdrettsfasen	27
5.5 Avlivings- /slakterifasen.....	29
6 Utforming av regelverk	30
7 Konkrete forslag til nytt regelverk	31
7.1 Fangst, transport og restitusjonsfasen	31
7.2 Akvakultur/oppdrettsfasen	42
8 Håndhevelse	43
9 Vedlegg	44

1 Sammen drag

I St.meld.nr.19 (2004 – 2005) om Marin næringsutvikling peker Fiskeri- og kystdepartementet på de muligheter for økt verdiskapning og markedstilpasning som ligger i å utvikle levendefangst og videre oppføring av marin fisk som et selvstendig næringssegment. St.meld.nr.12 (2002-2003) om dyrehold og dyrevelferd peker på behovet for at dyrevernlovens intensjoner blir tilstrekkelig innarbeidet i virksomhet som berører viltlevende dyr. Meldingen viser til interesseavveiningen mellom hensynet til dyrevelferd og nyttehensynet, og at det er viktig at slike vurderinger blir gjort i forkant av utviklingsfasen.

En forutsetning for å lykkes med denne virksomheten er å jobbe fram klart og forutsigbart regelverk, for så vel næringsutøvere som forvaltning. Fangstbasert havbruk som virksomhet, omfattes pr. i dag av mange regelverk med ulike formål som spenner fra kvote- og deltakerrettigheter og derigjennom ressurskontroll på den ene siden, via hensyn til fiskehelse, mattrygghet og fiskevelferd, til akvakulturfasens fokus på drift, miljø og arealbruk.

Arbeidsgruppens mandat var å foreta en gjennomgang av gjeldende regelverk, samt vurdere og foreslå et mer helhetlig og harmonisert regelverk med fokus på å legge til rette for forsvarlig næringsutvikling.

Det er viktig at regelverket er tydelig i forhold til tidsaspekt og formål med virksomheten. Dvs om det er tradisjonell virksomhet iht. saltvannsfiskeloven, eller en virksomhet hvor det skjer en formell endring i status idet fisken går fra fiskerinæringen til akvakulturnæringen for videre oppføring. Arbeidsgruppen mener at det bør være et skjæringspunkt i tid for når en beveger seg fra det ene sett av regler til det andre. Det vil si fra en ”fangstoperasjon med tilhørende transport og restitusjon” og til en ”oppdrettsfase”. Dette skillet går ved fullført restitusjon dersom fisken forflyttes direkte over i en oppdrettsfase eller avlives. Arbeidsgruppen bruker mellomlagring som begrep på den tiden som kommer etter restitusjon. Dersom anlegget for restitusjon eller mellomlagring er av permanent karakter vil en allerede være i en oppdrettsfase. Det samme gjelder dersom fisken føres. Dersom fisken ikke er endelig veid og kvoteavregnet vil reglene om dette gjelde også i mellomlagringsfasen.

Omfanget av næringen er foreløpig begrenset. Aktørene både på fisker- og kjøpersiden er vant til å operere under de regler som er gitt med utgangspunkt i lov om saltvannsfiske. Oppdrettsfasen av produksjonen har funnet sted innenfor de generelle og spesielle regler som gjelder for marint oppdrett. Disse er i mindre grad tilpasset det særpregede ved fangstbasert havbruk.

Dyrevernloven, som er det eneste gjeldende regelverket innenfor dyrevern ved fangst av fisk i dag, er generell. Loven gjelder for hele verdikjeden fra fangstoperasjonen til og med avlaving av fisken. Hensynet til fiskevelferd er en viktig del av de foreslåtte nye reglene frem til og med fullført restitusjon og det foreslås at alle regler som vedrører fangstoperasjonen med tilhørende transport og restitusjon gis i samme forskrift som dermed hjemles i dyrevernloven i tillegg til saltvannsfiskeloven og deltagerloven. For havbruksfasen av villfanget torsk og andre marine fiskeslag vil reglene i den nye akvakulturdriftsforskriften være relevante, idet forskriften innehar bestemmelser som er hjemlet i dyrevernloven.

Arbeidsgruppen vil påpeke at det foreligger utfordringer med hensyn til fiskevelferd i forbindelse med fangstbasert havbruk. Det er begrenset kunnskap på en del sentrale områder og dette bør prege tilnærmingen. Vitenskapskomiteen for mattrygghet peker på omfattende

forskningsbehov relatert til fiskevelferd og anbefaler at man søker mer kunnskap om fangstbasert havbruk. Det er behov for at FKD foretar en prinsipiell avveining mellom hensynet til fiskevelferd og hensynet til næringsinteressen i relasjon til denne virksomheten. Arbeidsgruppens medlemmer er delt i sitt syn på hvor store disse utfordringene er og hvilke konsekvenser dette bør få for den videre utviklingen av fangstbasert havbruk.

Arbeidsgruppens medlemmer fra Fiskeridirektoratet mener at det er sider ved fangstbasert havbruk som kan være betenkelige med hensyn til fiskevelferd. Videre at den kunnskap som til enhver tid finnes må legges til grunn for næringsutøvelsen og anvendelsen av regelverket, samtidig som man gir et rom for utvikling og dermed innhenting av ny og bedre kunnskap.

Arbeidsgruppens medlemmer fra Mattilsynet mener at det er sider ved fangstbasert havbruk som er betenkelige med hensyn til fiskevelferd. Det bør utvikles mer kunnskap om fangstbasert havbruk i begrenset omfang, før slik virksomhet videreføres og utvikles i stor skala.

I en slik situasjon har også næringen selv et stort etisk og moralsk ansvar for å følge opp og se til at kunnskap formidles og benyttes. Arbeidsgruppen er kjent med at det er etablert et forum innen Norges Fiskarlag som håndterer spørsmål knyttet til levendefangst. En ønsker å fremheve dette som et egnet forum for utvikling og samarbeid med tilsynsorganene fremover.

I forhold til konkret tilsyns- og kontrollarbeid på dette feltet er det også avgjørende at tilsynsorganene har en felles forståelse på alle nivå om tilnærmingen og den konkrete håndhevelsen i enkeltsaker. Arbeidsgruppen foreslår at Fiskeridirektoratet og Mattilsynet i fellesskap utarbeider nærmere retningslinjer for arbeidet. Retningslinjer for samarbeid bør også gjennomgås. Arbeidsgruppen ser det som hensiktsmessig at departementet trekker opp en del av utgangspunktene for dette arbeidet, spesielt i forhold til mål for utvikling av næringen.

Arbeidsgruppens forslag i stikkordsform :

- Forslag til ny forskrift om krav til utrustning av fartøy som skal fiske og føre fangsten levende, hjemlet i deltakerloven og dyrevernavloven. Dette foreslås kombinert med skriftlig påmelding forut for fisket.
- Forslag til nytt kapittel i forskrift om utøvelse av fisket i sjøen, hjemlet i saltvannsfiskekloven, matloven og dyrevernavloven. Alle krav til redskap, bruken av den, transport, restitusjonsfasen og mellomlagring foreslås regulert her.
- Videreføring av regler om kvoteavregning og rømming, men det foreslås lemping av veiekraft ved første gangs landing.
- Transport av fisk om bord i fiskebåt fra fangstfelt til restitusjonsmerd vil inngå som en del av fangstoperasjonen, fisk som dør under denne transporten må derfor kunne brukes som råstoff til egnede produkter for humant konsum
- Matloven vil dekke folkehelseaspektet fra fjord til bord, og vil i de fleste tilfelle være i samsvar med dyrevernavspektet, dvs. å behandle fisken på best mulig måte med sikte på best mulig kvalitet.

- Forslag om å åpne for å gi akvakulturtillatelse til fangstbasert havbruk, med en viss reduksjon i inngangsterskel, herunder redusert gebyr, foreløpig fravær av krav om oppdrettsfaglig kompetanse, jfr. forskrift om tildeling, endring og bortfall av konsesjoner for oppdrett av andre arter, inntil 195 tonn konsesjonsbiomasse pr. tillatelse mv.
- Forslag om bestemmelse i akvakulturdriftsforskriften som pålegger kjøper av levende fisk å påse at fisken er produsert, eller fanget og transportert i hht gjeldende forskrifter.

2 Mandat og prosess

2.1 Mandat/mål for arbeidet

Fiskeri- og kystdepartementet (FKD) gav i brev av 07.10.04 (vedlegg 1) Mattilsynet og Fiskeridirektoratet i oppgave å komme med forslag til harmonisert regelverk for villfanget marin fisk for levendelagring og for oppdrett.

I brevet fremgår følgende:

”Fiskeridepartementet ber derfor Fiskeridirektoratet og Mattilsynet om å opprette en felles arbeidsgruppe som skal se på alle aspekter i forhold til bruk av villfanget marin fisk i steng/anlegg for levendelagring og for bruk i oppdrett. Dette innebærer vurderinger i forhold til ressurskontroll (saltvannsfiskeoven), oppdrettsvirksomhet (Oppdrettsloven), fiskehelse og mattrygghet/kvalitet (matloven) og fiskevelferd (dyrevernloven).

Gruppen bør ha som mål å utarbeide forslag til helhetlige og harmoniserte regler for denne type næringsvirksomhet, som samtidig sikrer hensynet til en positiv næringsutvikling. Her må ønsket om bruk av villfanget marin fisk for levendelagring eller til oppdrett, vurderes opp mot ønsket om en fortsatt positiv utvikling også for tradisjonelt fiske og tradisjonelt fiskeoppdrett.”

Mattilsynet og Fiskeridirektoratet utarbeidet en prosjektplan (vedlegg 2) for arbeidet. Iht. prosjektplanen skal arbeidsgruppen ha avsluttet sitt arbeid innen 20.04.05. Dette tidspunktet er senere utsatt til 11.05.05.

2.2 Organisering

Arbeidsgruppen har hatt følgende sammensetning:

Fiskeridirektoratet:	Liv Holmefjord (leder)
	Gunnstein Bakke
	Anne B. Osland
Mattilsynet:	Gunnar Tertnes
	Lene Høgseth
	Inger Helen Stenevik
	Inger Eithun

Det har vært en styringsgruppe for prosjektet, med følgende medlemmer:

Fiskeridirektoratet: Liv Holmefjord
Jens Christian Holm
Aksel Eikemo
Mattilsynet: Stein Ivar Ormsettrø
Kari Bryhni
Friede Andersen

2.3 Prosess

Det har vært avholdt 7 møter i arbeidsgruppen, og 2 møter i styringsgruppen. FKD har vært holdt orientert om arbeidet gjennom referat fra arbeids- og styringsgruppens møter.

Arbeidsgruppen har avholdt møter med følgende næringsaktører, forskningsinstitusjoner og organisasjoner:

Fiskeriforskning	Havforskningsinstituttet
Norges Fiskarlag v/levendelagringsgruppen	Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening
Norges Råfisklag	Sunnmøre og Romsdal Fiskesalslag
Mackzymal AS	Fjordlaks AS
Nordfra AS	Dyrevernalliansen
NOAH	

2.4 Føringer for arbeidet

Mandatet viser at regelverket for næringen skal ivareta mange viktige hensyn. Både arbeids- og styringsgruppen har hatt diskusjoner vedrørende de dilemma næringsaktivitet basert på hold av villfanget marin fisk medfører, særlig i forhold til fiskevelferd. Så langt har næringen begrenset økonomisk betydning, og det kan derfor være forhold som taler for å ikke oppmuntre til videre vekst før det foreligger mer kunnskap, bl.a. vedrørende de påkjenninger fisken blir utsatt for. Det vises i den sammenheng til uttalelse fra arbeidsgruppens medlemmer fra Mattilsynet i vedlegg 3 og 4.

FKD sier i mandatet at hensynet til en positiv næringsutvikling skal vektlegges, og etatene har lagt dette til grunn for sitt arbeid.

Videre er det lagt vekt på generelle føringer fra FKD om at regelverket skal utformes på en måte som gjør at det blir så enkelt som mulig å være næringsaktør.

3 Om næringen

Fiskeriforskning og Havforskningsinstituttet har introdusert begrepet ”Fangstbasert havbruk” som en betegnelse på næringsutøvelse basert på at en organisme fanges i naturen, lagres i kort eller lang tid, fores eller ikke og som skiller seg fra tradisjonelt (yngelbasert) oppdrett ved at livssyklusen der er lukket. Arbeidsgruppen har valgt å bruke dette begrepet i sin rapport.

Internasjonalt er omfanget av fangstbasert havbruk meget stort, og anslått til å utgjøre 20 % av totalt oppdrettsvolum. I Norge er det lang tradisjon for levendelagring av ulike typer fisk (f.eks pelagiske arter som sild, makrell, brisling og sei), og det har også gjennom mange år vært næringsaktører som i mindre omfang har fanget levende fisk for videre oppdrett. Omfanget har imidlertid variert over tid.

Fangstbasert havbruk har fått fornyet aktualitet som følge av innføring av reguleringer i torskefiskeriene, hvor overregulering er erstattet med fartøyskvoter der aktørene vil ønske å maksimere verdien av den tildelte kvoten. Dette kan da gjøres både ved å levere levende fisk til andre aktører som viderefører fisken i oppdrett, eller fiskerne kan selv lagre fisken levende i kortere eller lengre tid, f.eks i påvente av bedre priser, eller for å sikre jevn tilførsel til markedet.

3.1 Omfang

Datagrunnlaget for omfang av levendefangst av torsk på landsbasis er usikkert, men tilgjengelige data indikerer at det i 2004 ble levert vel 1000 tonn, om lag det samme som i 2003. Fisket er i gang for inneværende år, men det er foreløpig for tidlig å si noe om omfanget.

Forsknings- og næringsaktørene opplyser at fremtidig omfang av fangstbasert havbruk vil avhenge av en rekke faktorer, inkl. rammevilkår/regelverk og markedsforhold.

3.2 Aktører

Næringsaktørene innen fangstbasert havbruk er ikke en homogen masse. De varierer i størrelse, og har også ulik "plass" i verdikjeden. I noen tilfeller kan det være fiskeren som er ansvarlig fra fangst, via oppdrett til avlivingsstidspunktet. I andre tilfeller vil fiskeren kun fangste, og deretter overlate den levende fisken til et annet selskap (f.eks etter restitusjon/mellomlagring). Andre fiskere vil ønske å omsette den levende fisken ved "skutesiden".

3.3 Verdikjede / tidsakse

Arbeidsgruppen har i sitt arbeid tatt utgangspunkt i torsk som den mest aktuelle art i fangstbasert havbruk. Regelverket må imidlertid utformes slik at det kan gjelde for flere fiskeslag der det er relevant. I denne sammenheng likevel i hovedsak ikke tradisjonell stengsetting av sild, brisling, makrell og sei.

Fangstbasert havbruk og de ulike hensyn som regelverket skal ivareta, kan vises i følgende matrise:

Hensyn	Innfanging/ fangst	Transport til restitusjons- merd	Restitusjon	Mellomlagring	Levering / transport til oppdrett	Oppdrett	Avliving
Fiskehelse							
Mattrygghet							
Kvalitet							
Fiskevelferd							
Ressurskontroll							
Øvrige hensyn innen oppdretts- lovgivningen							

Dyrevernloven og Matloven gjelder for hele tidsaksen/verdikjeden, dvs fra fangst til avliving. Saltvannsfiskeloven og Oppdrettsloven gjelder for deler av denne. Arbeidsgruppen er av den

oppfatning at Saltvannsfiskeloven gjelder fram til og med en kortvarig mellomagring. Dersom lagringen er midlertidig, men anlegget er av permanent karakter og fisken føres, vil Oppdrettslovens bestemmelser gjelde.

”Put and take” er et annet konsept hvor det har vært behov for å se på om regelverket er harmonisert og tilpasset ønsket om en forsvarlig næringsutvikling. FKD har bedt om at arbeidsgruppen vurderer om endringer i regelverk også bør gjøres gjeldende for denne type virksomhet.

De forslag som fremkommer i denne rapporten når det gjelder aktivitet fra innfangning til restitusjon, vil gjelde uavhengig av videre anvendelse av den levende fisken. Dvs at det også vil omfatte fisk som settes inn i ”put and take”-anlegg. For selve ”put and take”-anlegget er arbeidsgruppen kjent med at Mattilsynet og Fiskeridirektoratet har oversendt forslag til retningslinjer for dette til FKD.

4 Eksisterende regelverk

4.1 Fiskehelse – gjeldende regelverk

Innfanging/fangstfasen

Matloven

Selve innfangingen vurderes som virksomhet som omfattes av *lov 19. desember 2003 nr 124 om matproduksjon og mattrygghet mv.* (matloven). Matloven stiller bl.a. krav om at:

- Virksomheten skal sørge for at relevante bestemmelser gitt i eller i medhold av matloven etterleves, jf § 5.
- Virksomheten og enhver annen skal umiddelbart varsle tilsynsmyndigheten ved grunn til mistanke om smittsom dyresykdom som kan gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser (A- og B-sykdommer), jf § 6.
- Virksomheten skal sørge for at plassering, utforming og drift av aktiviteter er hygienisk forsvarlig, jf § 7. Begrepet ”hygienisk” er også ment å skulle favne forhold som kan ha betydning for dyrehelse. Kravet er selvstendig og kan brukes som hjemmel for vedtak mot virksomhet som ikke drives hygienisk forsvarlig selv om det ikke er nedfelt spesifikke krav om forholdet i forskrift.
- Virksomheten skal sørge for at enhver som deltar i aktivitet omfattet av denne loven, har nødvendig kompetanse, jf § 8.
- Enhver skal utvise nødvendig aktsomhet, slik at det ikke oppstår fare for utvikling eller spredning av smittsom dyresykdom, jf § 19 første ledd.
- Levende dyr skal ikke omsettes, tas inn i dyrehold, flyttes eller settes ut når det er grunn til mistanke om smittsom dyresykdom som kan gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser (A- og B-sykdommer), jf § 19 andre ledd.

Matloven gir hjemmel til å gi nærmere forskrifter om ovennevnte forhold, men det er ikke gitt forskrifter med hjemmel i matloven som nærmere regulerer selve innfangingen mht fiskehelse.

Omsetningsforskriften

Som nevnt er det ikke gitt forskrifter som nærmere regulerer selve innfangingen mht fiskehelse. Hvor fisken fanges har imidlertid betydning for om fisken kan leveres til akvakulturanlegg uten krav om isolat. *Forskrift 14. oktober 2003 nr. 1239 om*

dyrehelsemessige vilkår ved omsetning og innførsel av akvakulturdyr og akvakulturprodukter (omsetningsforskriften) gjennomfører Rådsdirektiv 91/67 i norsk rett og fastsetter dyrehelsemessige vilkår ved omsetning og import av akvakulturdyr og akvakulturprodukter. Omsetningsforskriften regulerer bl.a. omsetning av levende villfanget fisk til akvakulturanlegg innen Norge, EØS og import fra 3. land.

Når villfisk er fisket i havet utenfor godkjent sone, og skal brukes til oppdrett i godkjent sone, setter omsetningsforskriften § 10 andre ledd nr. 2 krav til at fisken plasseres i isolat under tilsyn av Mattilsynet. Med godkjent sone menes her soner som har godkjent fristatus mht Infeksiøs hematopoietisk nekrose (IHN) og Hemorrhagisk virusseptikemi (VHS, Egtvedsjuke). Status for soner i Norge mht IHN og VHS fremgår av omsetningsforskriften § 24:

- De norske delene av nedslagsfeltet til Jakobselv og Passvikvassdraget samt de mellomliggende vassdragene og kystområdet utenfor er ikke-godkjent sone for IHN/VHS.
- De øvrige delene av fastlands-Norge, samt kystområdene utenfor er IHN-/VHS-godkjent sone.

Dersom Norge skulle miste denne godkjenningen vil en ikke kunne nekte omsetning av fisk til akvakulturanlegg i Norge fra andre land og områder hvor disse sykdommene forekommer.

Omsetningsforskriftens bestemmelser innebærer at levende villfisk som er fanget innenfor IHN-/VHS-godkjent sone kan settes ut i akvakulturanlegg uten at den plasseres i isolat, mens levende villfisk som er fanget utenfor IHN-/VHS-godkjent sone må plasseres i isolat under tilsyn av Mattilsynet. Isolering må foregå i en hensiktsmessig fasilitet og under vilkår som er godkjent av Mattilsynet. Hva som menes med "kystområdene utenfor" blir da avgjørende for om krav til isolat slår inn eller ei. Arbeidsgruppen kjenner ikke til at det innen EU foreligger noen entydig avklaring av hvor langt ut fra kysten "kystområdene utenfor" går. Norske myndigheter må avklare den endelige fortolkningen av bestemmelsen i forhold til norsk rettsanvendelse.

I henhold til *lov 17. juni 2003 nr. 57 om Norges territorialfarvann og tilstøtende sone*, består Norges territorialfarvann av sjøterritoriet og de indre farvann. Sjøterritoriet omfatter havområdet fra grunnlinjene ut til 12 nautiske mil fra disse. Sjøterritoriets yttergrense er en linje trukket slik at hvert punkt på linjen ligger i en avstand av 12 nautiske mil (22 224 meter) fra nærmeste punkt på grunnlinjen. Grunnlaget for opprettholdelse av godkjent fristatus er gjennomføring av overvåknings- og kontrollprogram med inspeksjon og prøvetaking av akvakulturanlegg med mottakelige arter. Avstanden mellom akvakulturanleggene langs kysten er mange steder lengre enn 24 nautiske mil uten at dette får konsekvenser for statusen for det mellomliggende området. Det bør derfor kunne forsvares at "kystområdene utenfor" omfatter Norges territorialfarvann. Det antas at aktuelle fangstområder for fangstbasert havbruk uansett er innenfor Norges territorialfarvann.

Det vil være vanskeligere å forsvare at områder utenfor Norges territorialfarvann omfattes av "kystområdene utenfor". Ved eventuell fangst av marin fisk utenfor Norges territorialfarvann, for levering av levende villfanget fisk til akvakulturanlegg, må en påregne at krav om isolat etter omsetningsforskriften § 10 andre ledd nr. 2 vil gjelde. Arbeidsgruppen kjenner heller ikke her til at det innen EU foreligger noen entydig avklaring av kriterier for hvilke krav som skal stilles til isolat i slike tilfeller. Norske myndigheter må også her avklare den endelige

fortolkningen av bestemmelsen i forhold til norsk rettsanvendelse. Følgende kriterier for godkjenning av isolat kan skisseres:

- Fisken plasseres i akvakulturanlegg som er plassert slik at eventuell påvisning av IHN eller VHS ikke medfører fare for spredning av smitte til andre akvakulturanlegg eller lakseførende vassdrag. Avstand til andre akvakulturanlegg og driftsrutiner må være slik at tilbakekalling av godkjenning ved eventuell påvisning av IHN eller VHS i isolatet, ikke vil berøre andre akvakulturanlegg eller lakseførende vassdrag. Alternativt kan fisken plasseres i landbasert anlegg med behandling av avløp som sikrer inaktivering av eventuell forekomst av IHN-virus eller VHS-virus.
- Fisken holdes i isolat i inntil 3 måneder. I isolasjonsperioden skal dyrene undersøkes minimum to ganger med henblikk på eventuell forekomst av IHN-virus og VHS-virus. Fisken kan ikke flyttes ut av isolat før resultatet av undersøkelsene foreligger.

Omsetningsforskriften regulerer også eventuell import av levende fisk til akvakulturanlegg fra tredjeland utenfor EØS, jf § 15. Svalbard er også et tredjeland, jf EØS-loven § 6 (LOV 1002-11-27 nr. 109). Levende fisk kan ikke importeres til akvakulturanlegg innen EØS med mindre de har opprinnelse fra et område står oppført på en liste over tredjeland, vedtatt av EU kommisjonen. Det antas at områder utenfor EØS uansett ikke er aktuelle fangstområder for fangstbasert havbruk i Norge.

Behandling av dødfisk – animalsk avfall

Forskrift 5. november 1999 nr. 1148 om transport og behandling av animalsk avfall, og anlegg som behandler animalsk avfall (avfallsbehandlingsforskriften) stiller bl.a. krav til behandling av animalsk avfall fra akvakulturdyr. Forskriften gjelder ikke for avfall av fisk som fanges i åpent hav. Det er per dags dato ikke stilt konkrete krav til behandling av død fisk, eventuelt bløggevann og annet animalsk avfall ut fra hensyn til fiskehelse i forbindelse med tradisjonell fangst av fisk.

Forskrift av 26.mars 1999 nr. 12 om fiskemel, fiskeolje mv. gjelder også avfallsbehandlingen fra villfisk og skal ivareta implementeringen av RD 90/667 vedrørende avfall som råstoff og 92/118 (Balai) som vedrører behandlingen av avfall til anvendelse i næringsmidler, fôr og tekniske og farmasøytiske produkter.

Avfallsbehandlingsforskriften vil bli erstattet av *Forordning 1774/2002 EF om helseregler med hensyn til animalske biprodukter som ikke er beregnet på konsum* (biproduktsforordningen). Implementeringen av biproduktsforordningen har ikke passert EØS-komiteen. Det er usikkert når dette vil skje, men det antas at dette tidligst vil kunne skje i løpet av høsten 2005.

Biproduktsforordningen stiller krav til behandling av animalsk avfall ut fra hensyn til folkehelse, dyrehelse og miljø. Fisk eller produkter av fisk som ikke er beregnet til humant konsum omfattes av forordningen, uavhengig om fisken befinner seg i en fiskebåt eller i et prosesseringsanlegg på land. Dette betyr at fisk som dør i løpet av fangst, transport, restitusjon/mellomlagring eller etter at fôringen har startet, og som ikke skal spises av mennesker er omfattet av biproduktsforordningen. Av dette følger at død fisk må samles inn, merkes, transporteres og bearbeides etter kravene i biproduktsforordningen. Dette innebærer bl.a. krav om (listen er ikke uttømmende);

- innsamling uten unødvendig forsinkelse, inkludert opptak av død fisk,
- oppbevaring i tette beholdere under temperaturforhold som ikke setter menneskers eller dyrs helse i fare (evt. ensileres),
- transport i henhold til forordningen og følges av handelsdokument og

- levering til anlegg som er godkjent etter biproduktsforordningen.

Transport til restitusjonsmerd

Transport av villfanget fisk til restitusjonsmerd vurderes også som virksomhet omfattet av matloven. Matlovens generelle krav mht dyrehelse som beskrevet under innfanging gjelder også for transport til restitusjonsmerd.

Transport av levende fisk til akvakulturanlegg reguleres mht fiskehelse av *forskrift 20. februar 1997 nr. 193 om transport av akvatiske organismer* (transportforskriften) og omsetningsforskriften § 6.

Transportforskriften gjelder for transport av akvatiske organismer til/fra oppdrett. Oppdrett er ikke definert, men "akvakultur" er definert som all virksomhet der en driver oppdrett eller på annen måte holder akvatiske organismer i fangenskap. Fisk i restitusjonsmerd holdes riktignok i fangenskap, men opphold i restitusjonsmerd er av kort varighet og fisken føres ikke. Hold av fisk i restitusjonsmerd vurderes å falle utenfor transportforskriftens definisjon av akvakultur/oppdrett. Transport av villfanget fisk til restitusjonsmerd omfattes derfor ikke av transportforskriftens bestemmelser.

Hold av fisk i restitusjonsmerd vurderes også å falle utenfor omsetningsforskriftens definisjon av akvakulturdyr og akvakulturanlegg. Transport av villfanget fisk til restitusjonsmerd omfattes derfor heller ikke av omsetningsforskriftens bestemmelser om gjennomføring av transporten.

Status for transport til restitusjonsmerd er den samme som beskrevet under innfanging med hensyn til fiskehelse og krav til behandling av død fisk, som ikke er beregnet til konsum, og animalsk avfall.

Transport av villfanget fisk til restitusjonsmerd omfattes av *Kvalitetsforskrift 14. juni 1996 nr. 667 for fisk og fiskevarer* (fiskekvalitetsforskriften). Her stilles det bl.a. hygieniske krav til materialer og utstyr, jf. § 3-2, og krav til rengjøring og desinfeksjon av brønn, rister, fartøy og utstyr, jf. § 2-3 og § 3-8. Krav i fiskekvalitetsforskriften er stilt ut fra hensynet til folkehelse, men dekker indirekte også relevante krav til smittehygiene ut fra hensynet til fiskehelse. Fiskekvalitetsforskriften vil delvis bli erstattet av hygieneforordningen som er nærmere omtalt under 4.2.

Restitusjon

Hold av villfanget fisk i restitusjonsmerd vurderes også som virksomhet omfattet av matloven. Matlovens generelle krav mht dyrehelse som beskrevet under innfanging gjelder også for hold av villfanget fisk i restitusjonsmerd.

Drift av akvakulturanlegg er regulert av *forskrift 22. desember 2004 nr. 1785 om drift av akvakulturanlegg* (akvakulturdriftsforskriften). Her er akvakulturanlegg definert som "en eller flere installasjoner på en lokalitet med akvakulturvirksomhet og tilhørende landbase". Videre er akvakulturvirksomhet definert som "produksjon av akvakulturdyr med tilhørende aktiviteter. Med produksjon menes ethvert tiltak for å påvirke levende akvakulturdyrs vekt, størrelse, antall, egenskaper eller kvalitet". Fiskens opphold i restitusjonsmerd er av kort varighet (3-8 dager) og fisken føres ikke. Hold av fisk i restitusjonsmerd vurderes derfor normalt å falle utenfor akvakulturdriftsforskriftens definisjon av akvakulturanlegg og omfattes derfor ikke av dens bestemmelser. Blir derimot restitusjonsmerden å anse som permanent

etablert, og i mer eller mindre kontinuerlig bruk, vil også slike installasjoner bli omfattet av akvakulturdriftsforskriftens regler og IK-Akvakultur.

Etablering av akvakulturanlegg er regulert av *forskrift 16. januar 2004 nr. 279 om godkjenning av etablering og utvidelse av akvakulturanlegg og registrering av pryddammer* (etableringsforskriften). Her er det gitt tilsvarende definisjon av akvakulturanlegg som i omsetningsforskriften. Følgelig omfattes etablering av restitusjonsmerder etter dette ikke av etableringsforskriftens bestemmelser.

Krav i biproduktsforordningen, som beskrevet under innfangning, gjelder også under restitusjon.

Mellomlagring

Mellomlagring av villfanget fisk vurderes også som virksomhet omfattet av matloven. Matlovens generelle krav mht dyrehelse som beskrevet under innfangning gjelder også for mellomlagring av villfanget fisk.

Mellomlagring av villfanget fisk faller inn under bestemmelsene i kvalitetsforskriften med krav til behandling, vannkvalitet og mulighet til å påby at lagringen skal opphøre ved stor dødelighet eller skade på fisken, jfr. § 2.2.

Hvorvidt mellomlagring av villfanget fisk omfattes av bestemmelsene i etableringsforskriften og akvakulturdriftsforskriften er igjen avhengig av om denne virksomheten omfattes av forskriftenes definisjon av akvakulturanlegg. Ut fra etablert forvaltningspraksis har bl.a. installasjonenes grad av permanent karakter og om fisken føres vært viktige kriterier for om anlegget må ha godkjenning etter etableringsforskriften, og om det omfattes av driftskrav fastsatt i akvakulturdriftsforskriften. Ut fra etablert forvaltningspraksis er etablering og drift av låssatt fisk i steng og langtidslagring som ledd i tradisjonelt fiskeri ikke omfattet av etableringsforskriften og akvakulturdriftsforskriften. Derimot kreves det godkjenning etter etableringsforskriften for etablering av slaktemerder ved slakteri. Slaktemerder omfattes også av akvakulturdriftsforskriften.

Et annet forhold som også må legges til grunn ved vurdering av hvilke lokaliteter som skal omfattes av begrepet "akvakulturanlegg" er internasjonale forpliktelser i henhold til EØS-avtalen og i denne sammenheng Rådskonklusjon 91/67.

I Rådskonklusjon 91/67 er "farms" definert som; "any establishment or, in general, any geographically defined installation in which aquaculture animals are reared or kept with a view to their being placed on the market". Nytt fiskehelsesregelverk er under utarbeidelse i EU. I siste utkast til ny direktivtekst er det under definisjon av "farm" presisert at: "This does not include installations where aquatic animals caught in unenclosed waters/wild/deep sea are temporarily kept awaiting slaughter for human consumption without being fed." Yngve Torgersen i EU kommisjonen har ved personlig meddelelse bekreftet at intensjonen er at villfanget fisk som mellomlagres uten føring ikke skal omfattes av begrepet "farm".

Dersom fisken føres omfattes anlegget imidlertid både etableringsforskriftens og akvakulturdriftsforskriftens definisjon av akvakulturanlegg, og dermed også av disse forskriftenes bestemmelser.

Forutsatt at mellomlagringen faller utenfor definisjonen av akvakulturanlegg vil eventuell transport fra restitusjonsmerd til mellomlagring ikke omfattes av transportforskriftens eller omsetningsforskriftens bestemmelser om transport.

Krav i biproduktsforordningen, som beskrevet under innfangning, gjelder også under mellomlagring.

Transport av villfanget fisk til mottaksanlegg

Denne transporten faller inn under kvalitetsforskriften og setter krav til vannkvalitet, rengjøring og desinfeksjon, og gjør transportøren ansvarlig for å unngå at unødig dødelighet eller kvalitetsforringelse oppstår, jfr. § 2.3.

Levering / transport til akvakulturanlegg

Transportforskriften gjelder for transport av marine arter til eller fra oppdrett. Oppdrett er ikke definert transportforskriften men "akvakultur" er definert som all virksomhet der en driver oppdrett eller på annen måte holder akvatiske organismer i fangenskap. Transportforskriften stiller bl.a. krav om godkjenning av transportenhet og krav til drift av transportenheter.

Omsetningsforskriften § 5 første ledd nr. 1 stiller krav om at akvakulturdyr som omsettes ikke må vise kliniske tegn til sykdom på dagen for forsendelse. Dette kravet gjelder også ved levering av villfanget marin fisk når den skal leveres til akvakulturanlegg.

Omsetningsforskriften § 6 stiller krav til selve gjennomføringen av transport av akvakulturdyr. Akvakulturdyr skal transporteres så raskt som mulig til bestemmelsesstedet med et transportmiddel som er rengjort før transporten, og om nødvendig desinfisert med et desinfeksjonsmiddel som er offisielt godkjent av avsenderland i EØS- området. Transporten skal skje på en måte som effektivt sikrer helsen til dyrene.

Virksomheter som transporterer levende akvatiske dyr til eller fra akvakulturanlegg eller havbeite er også omfattet av *forskrift 19. mars 2004 nr. 537 om internkontroll for å oppfylle akvakulturlovgivningen (IK-Akvakultur)*.

Akvakulturanlegg

Etablering og utvidelse av akvakulturanlegg er regulert av etableringsforskriften, mens drift av akvakulturanlegg er regulert av akvakulturdriftsforskriften. Akvakulturanlegg er også omfattet av IK-akvakultur.

I akvakulturdriftsforskriften stilles samme driftskrav til anlegg som produserer matfisk basert på villfanget marin fisk som til anlegg med produksjon av matfisk basert på marin fisk fra andre akvakulturanlegg. Derimot stilles det ikke like strenge krav til produksjon av marin matfisk som til produksjon av matfisk av laks, ørret og regnbueørret, bl.a. pekes på følgende:

- Fiskeridirektoratets regionkontor kan fritta fra gjenfangstplikten ved rømt villfanget marin fisk.
- Det er ikke krav om innsending og godkjenning av driftsplan for mat- og stamfiskanlegg med marin fisk.
- Det er ikke krav om regelmessig brakklegging av mat- og stamfiskanlegg med marin fisk.
- Det er ikke krav om månedlig rapportering av produksjonsdata fra mat- og stamfiskanlegg med marin fisk.

- Det er ikke definert øvre grense på tetthet pr produksjonsenhet med matfisk og stamfisk av marin fisk.
- Det er ikke krav om desinfeksjon av inntaksvann fra sjø ved produksjon av marin fisk.
- Det er ikke øvre grense på individvekt på settefisk av marin fisk

Videre er krav til helsekontroll med matfisk og stamfisk gradert ut fra antall fisk i anlegget, uavhengig av art.

Biproduktsforordningen, artikkel 22, forbyr føring av biprodukter og prosesserte produkter av en art til dyr av samme art. Biprodukter fra fisk, både fra akvakultur og villfanget, som er sortert på art kan brukes som fôr til fisk forutsatt at biproduktene er behandlet på et godkjent anlegg etter artikkel 17. Forordning 811/2003 EF gir unntak fra disse bestemmelsene når det gjelder fisk. Her opprettholdes dagens forbud mot å føre biprodukter av oppdrettsfisk og bearbeidede produkter av disse til føring av oppdrettsfisk av samme art. Føring av oppdrettsfisk med biprodukter av oppdrettsfisk av andre arter er derimot tillatt. Etter forordning 811/2003 EF må fisk, animalske biprodukter og produkter av disse som skal brukes til føring av fisk oppfylle følgende krav:

- De skal håndteres og bearbeides separat fra materialer som ikke er godkjent til formålet.
- De må komme fra villfisk eller fra andre ikke varmblodige havlevende dyr fanget i åpent hav eller innsjøer med det formålet å produsere fiskemel, eller fra ferske biprodukter fra villfisk prosessert i anlegg som produserer fisk til humant konsum.
- De må bli bearbeidet i et bearbeidingsanlegg som er godkjent etter artikkel 17 i biproduktsforordningen, etter en standard som sikrer et mikrobiologisk sikkert produkt. Kriterier for hva som menes med ”mikrobiologisk sikkert produkt” kan avgjøres av myndighetene i det enkelte land.
- De må pakkes etter bearbeiding og før distribusjon i forpakninger som er klart og forskriftsmessig merket med navn og adresse på produsenten, og merket ”kan benyttes til føring av fisk”.

Bestemmelsen innebærer at fisk, uavhengig av opphav, ikke kan føres med ubehandlet fisk og at norske myndigheter kan selv fastsette hvilke kriterier som skal gjelde for ”mikrobiologisk sikkert produkt”.

Avliving

Slakting og avliving av marin fisk i akvakulturanlegg er regulert av akvakulturdriftsforskriften og forskrift 30. august 2002 nr. 941 om slakterier og tilvirkningsanlegg for akvatiske dyr fra akvakulturanlegg og havbeite (slakteriforskriften). Slakterier og tilvirkningsanlegg er også omfattet av IK-akvakultur.

Akvakulturdriftsforskriften setter forbud mot slakting av akvakulturdyr på akvakulturanlegget, jf § 14. Forbudet er imidlertid ikke til hinder for avliving av fisk, prøveuttak etc. som ledd i ordinær drift av akvakulturanlegg.

Slakteriforskriften er pr.dd kun hjemlet i matloven. Formålet med forskriften er å forebygge, begrense og utrydde smittsom sykdom hos fisk og andre akvatiske dyr i forbindelse med slakting og tilvirkning av slike dyr. Forskriften stiller smittehygieniske krav til etablering og drift av virksomheter hvor det foregår slakting og/eller tilvirkning av akvatiske dyr fra akvakulturanlegg og havbeite. Bl.a. stilles det krav til behandling av avløpsvann og avfall.

Videre skal utvidelse av eksisterende og etablering av nye slakteri- og tilvirkningsanlegg godkjennes.

Fra 31. desember 2004 gjelder forskriften også for slakterier og tilvirkningsanlegg som slakter og tilvirker marin fisk fra akvakulturanlegg. Mattilsynet har nylig gitt retningslinjer for dispensasjon fra, og håndheving av krav om behandling av avløp fra slakteri og tilvirkningsanlegg som slakter eller tilvirker marine arter fra akvakulturanlegg og havbeite.

Slakteriforskriften gjelder ikke for slakting og tilvirking av fisk i forbindelse med tradisjonell fangst. Forutsatt at fisken ikke føres er heller ikke fisk i restitusjonsmerd og mellomlagring omfattet av slakteriforskriften.

Uavhengig av slakteriforskriften vil kvalitetsforskriftens bestemmelser om hygiene- og driftsmessige forhold samt godkjenning for tilvirking av fisk til konsum, også gjelde for slakting av oppdrettsfisk.

4.2 Mattrygghet/kvalitet – gjeldende og kommende regelverk

Gjeldende regelverk på området er Kvalitetsforskrift for fisk og fiskevarer (FOR-1996-06-14-667) som omfatter hygiene- og kvalitetsbestemmelser ved fangst, transport, tilvirking, og omsetning av fisk og fiskevarer. Forskriften har implementert gjeldende regelverk i EU på området bl.a. Rådskonferansen 91/493/EØS med hygienebestemmelser for produksjon og omsetning av fisk og fiskevarer. Den inneholder også en del nasjonale kvalitetsbestemmelser. Fra og med 1.1.2006 vil imidlertid gjeldende EU-direktiver bli erstattet med 3 nye forordninger som vil utgjøre det samlede regelverket for næringsmiddelhygiene. Som følge av at disse forordningene på grunn av EØS-avtalen ikke kan endres av norske myndigheter, har en av lovtekniske grunner vedtatt å fastsette forordningene som henvisningsforskrifter.

Etter at disse er trådt i kraft vil Kvalitetsforskriften med en del resterende kvalitetsbestemmelser fremdeles være gjeldende, men det vil måtte bli en diskusjon i hvilke grad disse bestemmelsene kan eller skal videreføres som nasjonalt regelverk.

Utover de mer generelle bestemmelsene som gjelder for utstyr, behandling og hygiene om bord i fiske- og føringsfartøy er det i gjeldende kvalitetsforskrift en del bestemmelser for fangst, sleping og lagring/transport av levende fisk som i korthet går ut på at levende fisk skal behandles slik at fisken ikke unødig kvalitetsforringes eller drepes og at død fisk skal fjernes straks og ikke omsettes til folkemat. Da disse bestemmelsene er satt ut i fra et kvalitetshensyn og ikke fra et smitte- eller dyrevernhensyn er det mest naturlig at de videreføres i annet relevant regelverk.

Kvalitetsforskriften har også relevante bestemmelser med krav til vannkvalitet ved lagring i slaktermerd, krav til sulting, kontroll av legemiddelrester, bedøving med mer. jfr. kap.9 om særlige vilkår for oppdrettsfisk.

4.3 Fiskevelferd - gjeldende og kommende regelverk

Innfangning

Det finnes per i dag ingen forskrifter hjemlet i dyrevernavtalen som omhandler fangst av fisk. Dyrevernavtalen gjelder generelt for hele verdikjeden fra fangstoperasjonen til og med avliving av fisken. Under hele denne prosessen må man forholde seg bl.a. til dyrevernavtalen § 2 som

sier at: ”Det skal farast vel med dyr og takast omsyn til instinkt og naturleg trong hjå dyret så det ikkje kjem i fære for å lida i utrensmål.

Transport (føring)

Det finnes ingen dyrevernsbestemmelser som gjelder spesifikt for transport av villfanget fisk til restitusjonsmerd i dag, men dyrevernloven gjelder også her.

Restitusjon/mellomlagring

I restitusjonsfasen kan man ennå ikke definere fisken som en oppdrettsfisk, derfor vil ikke akvakulturdriftsforskriften for oppdrettet fisk gjelde her. Dyrevernloven gjelder derimot. Her nevnes spesielt dyrevernlovens § 5 a:

Tilsyn og stell

Den som eig eller har i si varetekt husdyr, selskapsdyr eller dyr som er haldne i fangenskap på annan måte, herunder tamrein, eller som har tilsyn med slike dyr for eigar eller innehavar, skal syta for at:

1. dyret får nok og godt nok fôr og vatn, alt etter trongen hjå det einskilde dyret,
2. dyret får forsvarleg tilsyn og stell, m.a. får stelt klør, hovar eller klauver,
3. Bindegreie eller stengsel ikkje skader dyret eller er til ulempe for det i utrensmål,
4. sjuke eller skadde dyr får høveleg behandling og vert avliva om det trengst,

Det er usikkert i hvilken grad Mattilsynet kan kreve dokumentasjon som ledd i utøvelse av tilsynsvirksomhet etter dyrevernloven. Erfaring viser at det kan være behov for å presisere en slik hjemmel i forskrifts form.

Transport til oppdrett

Forskrift av 1997-02-20 nr 193 om transport av akvatiske organismer (transportforskriften) er hjemlet i dyrevernloven og innehar bestemmelser som sier at transport og håndtering skal gjennomføres på en skånsom måte, slik at akvatiske organismer ikke påføres unødige lidelse. Transportforskriften stiller videre krav om at akvatiske organismer under transport skal ha forsvarlig tilsyn og stell.

Det arbeides med dyrevernsbestemmelser ved transport av fisk som skal innarbeides i ny forskrift om transport av akvatiske organismer. Den skal sendes på høring i løpet av høsten 2005, og ventes tre i kraft tidligst i 2006. Bestemmelsene i den nye forskriften forventes å dekke opp de dyrevernsbestemmelser som behøves ved transport av villfanget marin fisk.

Oppdrettsfasen

Når villfanget marin fisk holdes i oppdrett, gjelder forskrift av 22-12-2004 om drift av akvakulturanlegg (akvakulturdriftsforskriften). Bestemmelsene i denne er relevante og aktuelle også for villfanget marin fisk som holdes i oppdrett. Denne forskriften inneholder paragrafer hjemlet i dyrevernloven. Den inneholder bl.a. tetthetskrav, krav om vannkvalitet, føring og størrelsesortering. Det er spesielt viktig at man størrelsesorterer torsken, da man ellers vil kunne få kannibalisme. Driftsforskriften inneholder en bestemmelse om at fisken normalt skal føres daglig. Dette er et viktig prinsipp også for torsk i oppdrett.

Avliving/slaktning

Dyrevernlovens § 9 stiller krav til avlaving av dyr: ”Avlaving av dyr skal gjerast på slik måte at dyret ikkje kjem i fære for å lida i utrensmål.” Dyrevernlovens krav gjelder uansett om fisken avlives på båten, i forbindelse med restitusjon eller i/etter oppdrett.

Forskrift av 2002-08-30 nr 941 om slakterier og tilvirkingsanlegg for akvatiske dyr fra akvakulturanlegg og havbeite (slakteriforskriften) er ikke hjemlet i dyrevernloven. Det planlegges å sende ny slakteriforskrift med dyrevernbestemmelser på høring i nær fremtid, og denne ventes å tre i kraft den 1.1.06. Dersom fisken ved slakting defineres som oppdrettet, vil krav til for eksempel bedøving før bløgging (jif kvalitetsforskriften) gjelde. Dette prinsippet er også foreslått i det nye utkastet til slakteriforskrift. Den nye slakteriforskriften med dyrevernbestemmelser vil inneholde regelverk som er relevant og tilfredsstillende for fangstbasert havbruk.

4.4 Ressurskontroll - gjeldende regelverk

I deltagerloven og forskrifter gitt med hjemmel i denne finnes regler om krav til fiskefartøyet. Kravene er enten permanente og en del av vilkårene for å få fartøyet registrert i merkeregisteret, jfr. § 8 i deltagerloven eller regler gitt i de årlige deltagerforskriftene. Alle reglene er i dag gitt med landing av død fisk som mål. Det vil si at krav til egnethet, utrustning og bemanning skal sikre at fartøyet selv kan fiske og lande død fisk som oppfyller gjeldende krav til kvalitet.

Med hjemmel i saltvannsfiskeoven er det gitt nærmere regler om utforming av redskaper, bruken av dem og rapporterings-/oppgaveplikter. Regler om utforming av og bruk av redskaper finnes i forskrift om utøvelse av fisket i sjøen som trår i kraft 1.5.05. Alle disse reglene er gitt med utgangspunktet å fiske og lande død fisk. Rapporteringsreglene fokuserer på antall kilo død fisk.

Med hjemmel i samme lov gis det årlige regler om kvoter, bifangst og fisketider. For de arter som er mest aktuelle i fangstbasert havbruk er kvotene etter hvert mer og mer faste i form av fartøyskvoter. Kvotene er gitt i rund vekt, det vil si den vekt fisken har som levende. For å være i stand til å kontrollere at reglene ikke brytes er det med hjemmel i samme lov og råfiskloven etablert oppgaveplikter og en tilhørende veieplikt. All fisk skal veies fortløpende ved landing enten den er død eller levende. Det veide kvantumet skal påføres en landings-/sluttseddel og avregnes mot kvotene. Reglene er gitt med landing av død fisk som utgangspunkt. Landing og slakting av villfanget fisk som er blitt definert som en oppdrettsfisk faller ikke inn under nevnte veie og oppgaveplikt selv om landingen skjer til et anlegg som tar i mot fisk som er underlagt pliktene.

4.5 Akvakultur - gjeldende regelverk

I lov om oppdrett av fisk, skalldyr mv. av 24.6.85 nr. 68, §§ 2 og 3 er oppdrett definert som ethvert tiltak eller virksomhet som påvirker dyrets vekt, størrelse, antall, vekt eller kvalitet. Virksomhet hvor levende fisk og skalldyr føres eller behandles med sikte på konsum, fôr, reproduksjon, utsetting herunder havbeite, forskning og undervisning, faller innenfor lovens virkeområde og fordrer tillatelse. Også oppbevaring av levende fisk og skalldyr som ledd i oppdrettsvirksomhet faller innenfor loven.

Oppdrettslovens innslagspunkt i forhold til en virksomhet som fangstbasert havbruk, er altså i det øyeblikk villfanget fisk står i en oppdrettsinstallasjon av mer permanent karakter og fisken føres, jfr. matrise og beskrivelse i pkt. 3.4.

Tildeling av konsesjon for oppdrett av marine arter

Ny forskrift om tildeling, endring og bortfall av konsesjoner for oppdrett av andre arter enn laks, ørret og regnbueørret, hjemlet i oppdrettsloven, trådte i kraft 22.12.04. Forskriften viderefører krav om konsesjon for å drive marin oppdrettsvirksomhet og består i hovedsak av samme opplegg som i den tidligere tildelingsforskriften for marine arter fra 1991, om enn med kortere frist (2 år) for oppstart og strengere vurdering i forhold til passivitet og inndragning enn tidligere (3 år).

Søker må dokumentere oppdrettsfaglig kompetanse på VKI nivå evt. 2 års praksis som daglig leder ved oppdrettsanlegg, samt i et 2 års perspektiv godtgjøre økonomiske forutsetninger for å ta omsøkt konsesjon i bruk og gjennomføre det skisserte opplegget på forsvarlig vis og i samsvar med formålet. Videre skal det betales gebyr, gjøres strømmålinger og foretas en forholdsvis enkel miljørettet forundersøkelse.

Ved utstedelse av konsesjon skal Fiskeridirektoratets regionkontor, som siden 1986 har vært ansvarlig myndighet for å gi tillatelser til oppdrett av marine arter, presisere hvilke livsstadier tillatelsen omfatter, dvs. enten klekking og yngelproduksjon eller matfiskproduksjon. Konsesjonen gis for en bestemt lokalitet, og for matfiskproduksjon i merdanlegg skal virksomhetens størrelse avgrenses i hvert enkelt tilfelle, dog avgrenset oppad til 780 tonn konsesjonsbiomasse. Konsesjonsbiomasse er § 3 definert som den maksimalt tillatte biomasse av levende fisk (målt i kilo eller tonn) som tillates i konsesjonen til enhver tid.

Konsesjoner for marine arter ikke er næringsmessig regulert (i betydningen antallsbegrenset, som kun gjelder for laks og ørret). Det er derfor mulig å gi tillatelse til rasjonelle og egnede driftsopplegg som for eksempel muliggjør årsklasseskille mv. gjennom å gi flere konsesjoner til samme søker. Konkret vurdering må gjøres med utgangspunkt i veldokumentert søknad og begrunnet behov.

Regionkontorene har også hittil ved utstedelse av tillatelse til oppdrettsvirksomhet basert på bruk av villfanget fisk gjort konsesjonsinnehaveren skriftlig oppmerksom på forholdet til førstehåndsomsetning etter Råfiskloven og hensynet til ressurskontroll. Dette har gått på nødvendig kjøpetillatelse i forhold til hvilket selskap som er registrert kjøper, og som dermed blir leverandør av settefisk til oppdrettsvirksomheten.

For de tilfeller søker/oppdretter selv har kjøperregistrering har det vært pekt på betydningen av kvoteavregning, i og med at den fiskemengde som går over i oppdrettsproduksjon, på vanlig måte skal seddelføres og bli belastet de deltakende fartøy sin kvote. Her har man bedt om at kjøper fortrinnsvis bør gjøre bruk av telleverk slik at også antall individer avmerkes på sluttseddelen.

For ordens skyld har det også vært opplyst om minstemålsbestemmelser idet forskrift om minstemål mv. fastslår at det er adgang til å ha inntil 15 % innblanding av torsk, sei og hyse ved fiske med trål og konvensjonelle redskap nord for 62 N. Ved overtakelse av slik fisk skal så vel kjøper som selger kunne dokumentere at denne er lovlig fanget. Dette skjer ved at fisker på leveringsseddel bemerker dette som en delleveranse, ref. kvoteavregning.

Utover ovennevnte referanser til den spesielle omsetningssituasjonen mv. har det forvaltningsmessig ikke vært oppstilt noe skille mellom marin oppdrettsvirksomhet basert på villfanget materiale og virksomhet basert på kunstig klekket materiale, dvs. fra andre oppdrettsanlegg. Dette videreføres i så vel ny tildelingsforskrift som ny akvakulturdriftsforskrift, jfr. omtale under pkt 4.2.

Siden 1991 har det imidlertid i tildelingsforskriften vært gjort visse unntak for oppdrettsvirksomhet av midlertidig eller sporadisk karakter, den såkalte ”manttallskonsesjonsordningen”.

”Manttallskonsesjoner” - Tradisjonelt har innfangning og videre føring av fisk til slakteferdig og salgbar størrelse vært en viktig syssel langs kysten. I innst. 0 nr.100 (1988-89) ble det fra Stortingets side presisert at slik virksomhet faller innenfor Oppdrettslovens virkeområde og dermed må ha tillatelse. Det ble imidlertid også presisert at det å få slike konsesjoner skulle være kurant og det skulle ikke stilles uhensiktmessige strenge tildelingskrav. For å imøtekomme og operasjonalisere dette ble endel unntak forskriftsfestet.

Kompetanse - Tildelingsforskriftens § 6. 4 ledd om krav til kompetanse gjelder ikke for fiskere på blad A og B i fiskermanntallet eller tilvirkere som oppbevarer villfanget fisk som ledd i oppdrettsvirksomhet av midlertidig eller sporadisk karakter.

Konsesjonsavgrensning – tildelingsforskriftens § 12.3 ledd avgrensner såkalte manttallskonsesjoner til 65 tonn konsesjonsbiomasse, og tillatelsen skal kun gis for bruk i et avgrenset tidsrom i løpet av året.

Gebyr – Gebyrforskriftens § 2. 5 ledd fastslår at ovennevnte søkere kun skal betale kr. 3000,- i gebyr for slike søknader.

Manttallskonsesjoner kan ikke omsøkes og innehas av annen enn den som forskriften oppstiller som såkalt søkegod, dvs. fiskere på blad A eller B i fiskermanntallet eller tilvirkere. Det innebærer at man kan ikke drive slik virksomhet i regi av juridisk person/selskap. Ved årskiftet 2004/2005 var det i Fiskeridirektoratets havbruksregister kun 32 slike konsesjoner, bl a fordi en i senere år har prioritert å inndra konsesjoner som følge av passivitet.

Drift av akvakulturanlegg

I akvakulturdriftsforskriften, som er hjemlet i oppdrettsloven, havbeiteloven, matloven og dyrevernloven kommer kap. 1,2,3,4 og 7 til anvendelse for matfiskproduksjon av marine arter i sjø, også for anlegg med virksomhet basert på bruk av villfanget fisk. Dette innebærer i utgangspunktet mange av de samme generelle krav som for matfiskproduksjon av laks, ørret og regnbueørret i sjø, dog med noen unntak, se liste under pkt 4.2 – Akvakulturanlegg.

Det skal i flg § 40. 3 ledd meldes fra til Fiskeridirektoratets regionkontor når et marint anlegg tas i bruk, hvilken art som settes ut, når det tømmes og i tilfelle vesentlig øket dødelighet eller ved fare for fisken.

Ved beregning av tetthet skal det reelle volumet fisken har å bevege seg i, legges til grunn. Heller ikke skal fisk fra flere konsesjonsinnehavere befinne seg i samme produksjonshet.

I driftsforskriftens §29 foreslås krav om miljøundersøkelse i driftsfasen for marine anlegg først innført når virksomhetens biomasse kommer opp i 1/3 av tillatt konsesjonsstørrelse.

Samlokalisering - manntallskonsesjoner

For de såkalte manntallskonsesjonene er det ikke anledning til samlokalisering med andre marine konsesjoner. Dette er gjeldende praksis og begrunnet i hensyn og mulighet for nødvendig ressurskontroll.

IK- akvakultur

Forskrift om internkontroll for oppdrettsvirksomhet ble vedtatt 19.3.2004 med hjemmel i oppdrettsloven, havbeiteloven, matloven og dyrevernloven. Formålet er i sikre systematisk gjennomføring av tiltak for å oppfylle akvakulturlovgivningen.

Dette medfører plikter for å ha og kunne dokumentere driftsopplegg, beredskapsopplegg mv., også for marin oppdrettsvirksomhet med basis i villfanget materiale.

5 Hvilke hensyn og krav bør nedfelles i regelverk – behov for endringer

5.1 Fangst, transport og restitusjon

5.1.1 Fiskehelse

Ut fra hensyn til fiskehelse kan arbeidsgruppen ikke se at det er faglig grunnlag for å stille strengere krav til smittehygiene, behandling av død fisk (som ikke er beregnet til konsum) og annet animalsk avfall ved fangst i forbindelse med fangstbasert havbruk, enn krav som gjelder ved tradisjonell fangst. Smitterisikoen knyttet til behandling/manglende behandling av fisk som dør under transport er uavhengig av den levende fiskens fremtidige skjebne.

Arbeidsgruppen kan heller ikke se at det er faglig grunnlag for å stille strengere krav til behandling av fisk som dør under transport til restitusjonsmerd og mellomlagring, enn det som gjelder ved transport av levende fisk i forbindelse med tradisjonell fangst.

Biproduktforordningen vil ivareta nødvendige fiskehelsehensyn med hensyn til håndtering og behandling av død fisk som ikke er beregnet til konsum i forbindelse med fangst, transport, restitusjon og mellomlagring.

Det er behov for en avklaring av hvordan omsetningsforskriften § 10 andre ledd nr. 2 og § 24 skal fortolkes. Kriterier mht ”kystområdene utenfor” og ”isolat” som beskrevet under kapittel 4.1 foreslås innarbeidet i veileder til omsetningsforskriften som er under utarbeidelse av Mattilsynet.

Ut fra hensynet til fiskehelse er smittehygieniske krav til materialer, utstyr, rengjøring og desinfeksjon av transportenheter indirekte dekket av krav gitt i fiskekvalitetsforskriften ut fra hensynet til folkehelse. Fremtidige krav som følge av hygiene forordningen vil også indirekte ivareta hensyn til fiskehelse. For å sikre hensyn til fiskehelse bør en likevel stille krav til gjennomføring av transport av villfanget marin fisk til restitusjonsmerd og mellomlagring med hjemmel i Matloven. Disse vil i stor grad være sammenfallende med krav som bør stilles ut fra hensyn til fiskevelferd. Bestemmelse om transport bør hjemles både i dyrevernloven og matloven.

Villfanget marin fisk har vært utsatt for en relativt stor stressbelastning som gjør at fisken er mer utsatt for utvikling av sykdom sammenlignet med fisk som lever og vandrer uforstyrret videre i det omkringliggende miljø. Selv om fisken har kort oppholdstid og mengden fisk er begrenset vil plassering av restitusjonsmerder og mellomlagring nært inntil akvakulturanlegg være uheldig ut fra sykdomshensyn. Det bør derfor fastsettes krav til minsteavstand mht plassering av restitusjonsmerder og mellomlagring i forhold til akvakulturanlegg. Et slikt krav kan fastsettes direkte i forskrift og trenger ikke medføre behov for godkjenning etter etableringsforskriften. Hvilke krav til minsteavstand som eventuelt skal fastsettes bør vurderes i forhold til veilederen til etableringsforskriften § 5 (2,5 km, alternativt 1,5 km). På grunn av at villfanget fisk har en mer usikker helsestatus enn fisk i akvakulturanlegg anbefales en minsteavstand på 2,5 km.

Ut fra hensyn til beredskap, epidemiologisk kartlegging ved sykdomsutbrudd og muligheten for å kunne føre tilsyn med denne type virksomhet har myndighetene behov for å ha oversikt over hvor restitusjonsmerder og mellomlagring plasseres og når de er i bruk. Fisker er i dag underlagt plikt til å føre fangstdagbok og landings-/sluttseddel for all fisk. Fiskeridirektoratet har også hjemmel til å pålegge mottaker av fisk å melde på forhånd hvor han skal motta fisk og når dette skal skje. Det er ikke tillatt å lande fisken før fastsatt minstetid fra meldingstidspunktet er utløpt. Det antas at disse pliktene til sammen sikrer et godt tilsyn, men det fordrer et samarbeid mellom tilsynsmyndighetene når det gjelder formidling av meldinger. Det nevnes at den påmeldingsplikten som blir foreslått er vesentlig for å skaffe oversikt over hvem som i tilfelle skal pålegges en meldeplikt.

Fiskens opphold i restitusjonsmerd og mellomlagring er av så kort varighet at det ikke er hensiktsmessig å stille tilsvarende krav til helsekontroll som gjelder for akvakulturanlegg. Krav om meldeplikt ved mistanke om alvorlig smittsom sykdom er dekket av matloven. Det bør imidlertid stilles tilsvarende krav til helsekontroll som gjelder for slaktermerder etter akvakulturdriftsforskriften, og krav om gjennomføring av minst én helsekontroll før fisken leveres til akvakulturanlegg.

Det er behov for registrering av mengde død fisk i forbindelse med restitusjon og mellomlagring. Regler gitt med hjemmel i saltvannsfiskekloven for føring av fangstdagbok og sedler vil kunne dekke dette behovet. Det anses ikke som nødvendig med ytterligere krav til journalføring mht mengde død fisk.

5.1.2 Mattrygghet

Som tidligere nevnt vil de tre fordringene sammen med to direktiver om dyrehelse dekke hele det fremtidige regelverket for næringsmiddelhygiene. Forordning nr. 852/2004 (H1) vil dekke de generelle hygienebestemmelser til alle næringsmidler, mens forordning nr. 853/2004 (H2) inneholde hygienebestemmelser for en del animalske næringsmidler herunder fisk og forordning nr. 854/2004 (H3) vil inneholde særlige bestemmelser om offentlig kontroll av animalske næringsmidler.

Av bestemmelser som kan få innflytelse på fangst og lagring av levende fisk med eller uten føring er det i H1 er satt krav til meldeplikt og registrering (godkjenning) av primærprodusenter herunder fiskere. Samtidig som det er satt krav til at slike produsenter skal identifiserer og kontrollerer risikoer som har betydning for matsikkerheten.

I H2 under avsnittet om fiskevarer må man merke seg at primærprodusenter omfatter oppdrett, fiskeri og innsamling av villfisk for markedsføring. Det er utover de

hygienebestemmelsene som er satt i H1 satt en del spesielle krav til behandling og utstyr om bord i fiskefartøy. Stort sett de samme kravene som i dag gjenspeiler seg i Kvalitetsforskriften.

I H3 finnes bestemmelser for den offentlige kontrollen med næringsmidler for å beskytte konsumentenes liv og helse og der det er relevant for dyrs sunnhet og velferd. Offentlig kontroll defineres som alle former for kontroll, som gjennomføres av den kompetente myndighet med henblikk på å verifisere om næringsmiddelovgivningen, herunder dyresunnhets- og dyrevelferdsbetingelser overholdes. Bestemmelsene om offentlig kontroll gjenspeiler stort sett de som i dag finnes i kvalitetsforskriften med en utvidelse av omfanget til også å gjelde dyrehelse og dyrevelferd.

Ved å innføre de tre nye forordningene som gjeldende forskrifter fra 1.1.2006 vil det i større grad bli fokusert på mattrygghet, samt dyrehelse og dyrevern enn i gjeldende kvalitetsforskrift. Forordningene vil imidlertid ikke inneholde noen bestemmelser som skulle kunne skape problemer for å utvikling av fangstbasert havbruk.

I henhold til fiskekvalitetsforskriften § 2-3 nr. 4 skal fisk som dør under transport ikke omsettes som folkemat. Denne bestemmelsen ble gitt mht transport av levende fisk etter lagring i ”not eller pose”, jf fiskekvalitetsforskriften § 2-2, og var ikke ment å skulle omfatte transport av levende fisk i fiskebåt fra fangstfelt til landingssted. Fiskekvalitetsforskriften tolkes slik at fisk som dør om bord i fiskebåt under transport fra fangstfelt til restitusjonsmerd ikke omfattes av bestemmelsen i § 2-3 nr. 4. Denne transporten anses som en del av fangstoperasjonen, fisk som dør under denne transporten må derfor kunne brukes som råstoff til egnete produkter for humant konsum. En slik fortolkning antas heller ikke å være i strid med hygieneforordningene. En eventuell endring av fiskekvalitetsforskriften, for å klargjøre dette, bør vurderes når fiskekvalitetsforskriften gjennomgås i forbindelse med hygieneforordningene.

Fisk som dør under videre lagring og transport, skal fjernes snarest og tillates ikke omsatt til folkemat. Slik fisk skal behandles som risikoavfall i henhold til gjeldende forskrifter på området.

5.1.3 Fiskevelferd

Dyrevernloven, som er det eneste gjeldende regelverket innenfor dyrevern ved fangst av fisk i dag, er generell. Selve innfangingen av fisk som skal holdes levende er den mest dyreværnsmessig kritiske situasjonen av fasene i fangstbasert havbruk, idet man kan få en høy andel av skader på fisken og høy dødelighet dersom man ikke sørger for skånsom håndtering og riktig bruk av utstyr. Det er derfor behov for nærmere regler for å sikre fiskevelferden under opptak av fisken, både når det gjelder fangstmetoder, utstyr og håndtering om bord. Et nytt regelverk som stiller krav til fangstmetoder, utstyr og håndtering vil kunne bidra til optimal behandling av fisken i denne kritiske fasen.

Av hensyn til fiskevelferd vil det derfor være en fordel å ha en godkjenningsordning for båter som skal drive med fangst av fisk som skal holdes levende. Dog vil en godkjenningsordning være arbeids- og ressurskrevende for tilsynsmyndigheten, idet tilsynspersonale da vil ha behov for opplæring før de kan utføre en slik arbeidsoppgave. Krav om godkjenning vil øke sikkerheten for at fartøy og utstyr som nyttes til fangst av fisk for hold levende er egnet til dette ut fra hensynet til fiskevelferd. Erfaringer med bruk av fartøy og utstyr som er uegnet, variasjonen i aktuelle fartøy/utstyr, mangelfull kunnskap og at den kunnskapen som finnes i

begrenset utstrekning er nådd ut til brukerne, taler for et godkjenningskrav. Fare for ansvarsfraskyvnning fra utøverne til forvaltningen kan tale mot krav om godkjenning. Det at det dreier seg om relativt få utøvere kan tale både mot og for et godkjenningskrav (ikke særlig ressurskrevende å kreve godkjenning og samtidig mulig å føre tilsyn med utøverne). Mattilsynet ønsker minst mulig godkjenningsordninger, men at man har funnet grunn til å foreslå det for denne virksomheten. På sikt kan behovet for krav om godkjenning bortfalle dersom det utvikles mer kunnskap og som er kjent blant næringsutøverne.

På bakgrunn av dyrevelferdsmeldingen tas krav om kompetanse fortløpende inn i forskrifter om hold av dyr i næring. Her som ellers er kompetanse (kunnskaper og ferdigheter) avgjørende for fiskevelferden, og vil bidra til håndtering av den risiko for lidelse som er forbundet med fangst av fisk levende.

Gjennom forsøk har forskere funnet ut at forholdene i føringsrommet spiller stor rolle for overlevelsesprosenten. Man får minst dødelighet under føring dersom fisken får oppholde seg i et føringsrom med flat bunn, og der fisken tilføres friskt vann fra undersiden (oppstrømsprinsipp). Det er også sett at dersom man har ujevn bunn med hull/nedsenkninger i føringsrommet, vil fisken legge seg i lag på lag på det laveste området slik at den underste fisken får klemskader og ikke tilstrekkelig oksygen. Hvilke forhold som kreves for å sikre best mulig velferd og størst mulig overlevelse hos fisken er det viktig å presisere i et regelverk. I dag finnes det ikke regelverk som ivaretar hensynet til fiskevelferd under føring. Det er derfor nødvendig å samle kravene også til føring av fisken i en ny forskrift.

Da flatbunnmerdene ble ”oppfunnet” i 1994 minsket dødeligheten etter overføring fra fartøyets transporttank til merd fra nær 50 % til 3 % eller mindre. Av dette forstår vi at flatbunnmerd er essensielt for fiskens sjanse til å overleve. Det må derfor lages regelverk som sikrer at fisken får optimale forhold under restitusjonsfasen slik at størst mulig antall fisk overlever.

For villfanget torsk som er tatt med snurrevad sprekker svømmeblæren ved opptak. Ved overføring til mottaksmerd vil torsken svømme til bunnen av merden og bli liggende der i noen dager før den begynner å svømme pelagisk. Forholdene må legges til rette for torsken slik at den har mulighet til å utføre denne atferden uten å påføres klemskader og oksygenmangel pga torsken legger seg oppå hverandre eller får skader pga notens utforming.

Under restitusjonsfasen heles svømmeblæren og den er oftest funksjonell etter ca en uke. Etter en måneds tid begynner fisken å få appetitten tilbake. Innen den tid bør den ha blitt overført til oppdrett der den kan føres, eller til avlaving for humant konsum.

5.1.4 Ressurskontroll

Et helt sentralt hensyn innen ressurskontrollen er å sikre at all dødelighet som påføres en fiskebestand blir registrert. Dette er nødvendig for å sikre et godt grunnlag for vår forvaltning av bestandene. Dødelighet påføres på flere måter og til forskjellige tidspunkter. Allerede under fiskeoperasjonen opptrer dødelighet i form av seleksjonsdødelighet. På senere stadier i operasjonen kan dødelighet opptre av forskjellige årsaker. I forhold til fangst av fisk for bruk i fangstbasert havbruk vil det kunne oppstå fare for at fisken påføres belastninger som kan medføre økt dødelighet. Slike belastninger kan være problematiske både i forhold til fiskens velferd og i forhold til at det kan være økonomisk interessant å unnta død fisk fra registrering. Motivasjonen for dette ligger i at død fisk ikke vil ha den samme verdi som den levende. Den potensielle verdien av kvoten kan altså bli redusert dersom død fisk blir avregnet. Det å

innføre regler som reduserer faren for at fisk dør vil altså direkte minske faren for at fisk blir dumpet. Slike regler vil også direkte medføre at fisken tilbys en bedre behandling og dermed en god velferd. Med utgangspunkt i den kunnskap en har i dag må det legges til grunn at det er en nær sammenheng mellom god velferd og god overlevelse.

Med utgangspunkt i at hovedmålet er å begrense faren for at fisk dør, må det stilles krav både til utformingen av det redskapet som benyttes til fangsten, til sorteringsmuligheter om bord, til selve oppbevaringsrommet om bord, til restitusjonsmerd, samt til de innretninger som benyttes for å overføre fisken mellom de forskjellige oppbevaringsplassene. I forhold til at håndtering av fisken ute av vann for eksempel i forbindelse med veiing, representerer belastninger må det vurderes om disse står i rimelig forhold til den nytte som oppnås.

Kravet i dag er at all fangst skal veies fortløpende ved landing med vekt godkjent av Justervesenet og det veide kvantumet skal belastes kvoten. Det eksisterer i dag ikke godkjent veieteologi som veier fisken mens den er i vann. Dagens teknologi medfører altså at fisken påføres belastninger ved opphold ute av vann i en lengre periode enn det som trolig er nødvendig av hensyn til sortering og overføring til merd. Den endelige kvoteavregningen skjer i dag med utgangspunkt i det kvantumet som tas opp av merden igjen etter restitusjon/mellomlagring. Så lenge kravet om fortløpende veiing opprettholdes på dette tidspunktet vil kvotebelastningen bli korrekt. Dette forutsetter at all fisk som dør underveis også blir seddelført. Dersom veiekravet ved første gangs landing til restitusjonsmerd ble opprettholdt, ville det medføre behov for alternative måter å håndtere den vektendringen som kan skje mens fisken er i merden. Såkalt dynamiske omregningsfaktorer er foreslått for å håndtere en slik situasjon. En slik løsning medfører problemer i forhold til prinsippene som bestandene forvaltes etter og anbefales ikke. Det foreslås derfor at veiekravet lempes ved første gangs landing fra fiskefartøyet til restitusjonsmerd. Det nevnes at det foreslåtte unntaket fra veieplikten i visse situasjoner, kan ha den følge at fisker ikke alltid har full frihet rent økonomisk til selv å velge tidspunktet for omsetning av fisken. Men med utgangspunkt i forslaget her antas det at problemet er minimalt. Her er det også tatt hensyn til at fisk som ikke egner seg for videre oppdrett kan avlives, bløgges og sløyes før den sorteres og veies. Eventuelt innhold i mage vil dermed være fjernet før veiingen i denne situasjonen. Reglene må praktiseres slik at flere fiskere kan blande fisk i merdene og at den endelig kvoteavregningen eller fradrag for rømming foretas på bakgrunn av det forhold det er mellom de mengder fisk som hver enkelt fisker har satt ut i hvert merd.

I forhold til oppbevaring av levende fisk vil det alltid foreligge en fare for rømming. Slik rømming kan enten være forårsaket av mangler ved utstyret, dets vedlikehold eller plutselige ytre påkjenninger i form av overraskende dårlig vær eller kollisjoner. I og med at det dreier seg om villfanget fisk som i alle tilfeller i en restitusjonsfase oppbevares i rimelig nær tilknytning til fangstområdet, utgjør ikke rømming noen spesiell fare. Det er tvert i mot slik at fisk som rømmer før den er endelig belastet kvoten må kunne fiskes igjen. Det er også slik at fisken kan endre vekt i visse sammenhenger frem til den omsettes i første hånd. Redusert krav til nøyaktighet ved angivelse av det kvantum som settes ut fra fiskefartøyet i restitusjonsmerd aktualiserer også behov for regler om hvordan slike avvik skal håndteres. Det er viktig at reglene også pålegger fisker plikter i forhold til å holde oppsyn med sin fisk, samt fremlegge dokumentasjon dersom det påberopes rømming. Det er også viktig at reglene etablerer visse terskler rent bevismessig som må oppfylles før påstander om rømming godtas.

Dagens regelverk ivaretar ikke noe av de krav som må stilles med et unntak. Nye regler må dermed gis og det må oppstilles nærmere regler i forbindelse med det foreslåtte unntaket fra

veieplikten. I forhold til det å legge opp til at flere fiskere kan blande fisk i et merd antar en at spørsmål rundt dette kan løses gjennom tolkning og praktisering av reglene som benyttes i forbindelse med utstedelse av sedler og kvoteavregning. Det må legges til grunn at fiskerne aksepterer en avregning basert på forholdstall når de går sammen om å blande fisk i samme merd.

Det ene unntaket som er nevnt er de reglene som gjelder om rømming og avregning av kvoter i gjeldene reguleringsforskrift for torsk. Disse reglene bør videreføres og tas inn i reguleringsforskriftene for de artene som er aktuelle. Den delen av bestemmelsen som omhandler røkting kan tas ut. Dette er dekket av forslag til nye regler.

Innføring av krav til at fartøyene skal godkjennes før fisket tar til har vært foreslått og er diskutert. I forhold til ressurskontroll er en av den oppfatning at innføring av en godkjenningsordning nå ikke vil være av særlig betydning. Antall involverte fartøyer er foreløpig lite og det foreslås en ordning med skriftlig påmelding før fisket tar til. Kontrollbehovet kan dermed dekkes gjennom inspeksjoner mens fartøyet er i fiske. Dersom antallet fartøyer øker betydelige eller det oppstår situasjoner under fisket som ikke er akseptable kan en godkjenningsordning aktualiseres også i forhold til ressurskontroll.

Det foreslås innført en regel i de årlige reguleringsforskriftene om at de som skal drive fiske av levende fisk melder fra om dette skriftlig til Fiskeridirektoratets regionkontor der fartøyet hører hjemme før fisket tar til. Det er torsk som i dag er den mest aktuelle arten og en plikt bør avgrenses til denne arten foreløpig.

I forhold til å vite hvor den enkelte fisker eller andre har plassert sine merder og når det skal landes fisk til disse og hvor mye fisk som til enhver tid finnes der, peker arbeidsgruppen spesielt på at Fiskeridirektoratet med utgangspunkt i egne regler kan pålegge mottakere av fisk å forhåndsmelde anløp av fartøyer. Denne hjemmelen kan benyttes ved behov. Denne muligheten må ses i sammenheng med forslaget om påmeldingsordning. Kravet om føring av mottaksjournal i forskrift om opplysningsplikt ved landing og omsetning av fisk § 8 skal så lenge fisken ikke er omsatt til enhver tid vise hvor mye fisk som finnes i et merd.

I forhold til reglene om føring av fangstdagbok synes den beste løsning foreløpig å være at selve forskriften beholdes uendret og at en under den daglige håndhevelse innarbeider nærmere terskler på samme måte som en har gjort for alle andre fiskerier. Telling av antall fisk og fastsettelse av snittvekt vil være vesentlige momenter som må vektlegges i vurderingen av om den enkelte skipper har vært tilstrekkelig aktsom eller ikke.

5.2 Mellomlagring

Med mellomlagring av torsk menes tidsmessig perioden etter restitusjon. I mellomlagringsfasen kan det tenkes at fisken skal gå til oppdrett, men det kan også oppstå situasjoner der fisker eller den som har kjøpt opp fisken ønsker å levere den direkte til mottaksanlegg. Sistnevnte kan være aktuelt i de tilfeller markedssituasjonen tilsier at det er lønnsomt å levere fisken. Er det imidlertid avklart at formålet med mellomlagringen er at fisken skal videre til oppdrett, vil oppdrettsregelverket gjelde også i mellomlagringsfasen.

Når man begynner å føre fisken skal den etter oppdretsloven defineres som oppdrettet fisk. Det samme gjelder dersom den blir lagret i en permanent installasjon. Da vil den komme inn under akvakulturdriftsforskriftens bestemmelser. Ved langvarig mellomlagring uten føring

kan det bli en uklar grensedragning mellom den tradisjonelle stengsettingen og mellomlagring som en del av fangstbasert havbruk. Her kan det dras et skille mellom fangstbasert havbruk og stengsetting ved å se på hvilke arter som tradisjonelt sett er blitt brukt i stengsetting (sild, makrell, brisling og sei).

Fiskehelse

En grenseoppgang som nevnt over mellom mellomlagring/stengsetting og akvakulturanlegg, er nødvendig både i forhold til nasjonalt regelverk og i forhold til EØS-harmonisert regelverk. Om fisken føres eller ei har imidlertid mindre betydning i forhold til smittehensyn enn hvor lenge fisken mellomlagres, mengde fisk og art. Med de krav som foreslås stilt til føring ut fra hensyn til fiskevelferd, vil opphold i mellomlagring uten føring være av relativt kort varighet. Det anses derfor ikke som nødvendig å utvide gjeldende krav mht godkjenning etter etableringsforskriften.

Med hensyn til krav om minsteavstand til akvakulturanlegg, registrering, melding, behandling av død fisk, helsekontroll og journalføring gjelder samme betraktninger som beskrevet under restitusjonsmerd.

Fiskevelferd

Erfaringsmessig har det enkelte steder oppstått dyrevernsmessige problemer når villfanget marin fisk har blitt stående uten føring over lengre tid. I slike tilfeller kan man hos torsk i merd se bl.a. kannibalisme og annen aggressiv atferd. Fremfor alt vil man se slike dyrevernsmessige problem dersom torsk står uten fôr i mer enn en måned. Fiskeriforskning i Tromsø og ulike næringsaktører beskriver at torsken vanligvis får appetitt etter ca tre uker. For å forhindre de dyrevernsmessige problemene i mellomlagringsfasen er det foreslått et forbud mot å ha fisk i mellomlagring i mer enn fire uker uten å føre den.

Akvakultur

Mellomlagringen er en overgangsfase hvor det er viktig at man i forslag til regelverk presiserer i forhold til tidsaspekt og formål med virksomheten hvorvidt dette er tradisjonell mellomlagring iht. Saltvannsfiskeriloven, eller en virksomhet hvor det faktisk vil skje en formell statusendring når fisken går over til havbruksnæringen for videre oppføring. For å operasjonalisere et slikt grensesnitt må dette presiseres og framgå tydelig i de respektive regelverk på en hensiktsmessig og funksjonell måte.

I Ot.prp.nr.61 (2004-2005) om lov om akvakultur omtales dette i kap.9.1 om lover som forvaltes av Fiskeri- og kystdepartementet og i merknadene til § 2 Saklig virkeområde. Herav framgår at akvakulturnæringen er en produksjonsnæring og vurderingstema vil være hvorvidt tiltakene som rettes mot organismene har produksjonslignende trekk og har preg av å være mer eller mindre permanente, eller også at oppbevaring skjer i mer eller mindre permanente installasjoner.

Arbeidsgruppen legger til grunn at dersom lovens ordlyd på dette punkt blir vedtatt som foreslått er dette tilstrekkelig tydelig og presist, jfr. også tekst under pkt.3.3 i rapporten som er i samsvar med forslaget.

5.3 Levering/transport til akvakultur

Fiskehelse

Det er ikke faglig grunnlag for å stille andre krav til transportenheter som transporterer villfanget marin fisk til akvakulturanlegg enn transportenheter som transporterer marin fisk fra akvakulturanlegg. Det synes heller ikke å være faglig grunnlag for å stille andre krav til selve gjennomføringen av transporten.

Det er imidlertid behov for en harmonisering av begrepsbruken i transportforskriften med begrepsbruken i etableringsforskriften og akvakulturdriftsforskriften, jf. definisjon av akvakulturanlegg i etableringsforskriften og akvakulturdriftsforskriften og definisjonen av akvakultur/oppdrett i transportforskriften. Det pågår et arbeid i Mattilsynet med å innarbeide forslag til nye dyrevernbestemmelser i transportforskriften. I forbindelse med dette arbeidet vil også definisjoner og begrepsbruk vurderes og revideres.

Fiskevelferd

I denne fasen gjør forskrift om transport av akvatiske organismer seg gjeldende. Denne forskriften innehar ikke spesielle dyrevernbestemmelser ut over den generelle ordlyden i dyrevernloven, men det er laget dyrevernbestemmelser som skal inn i forskriften og sendes på høring dette året. Disse nye forskriftsbestemmelsene vil trolig dekke de krav arbeidsgruppen anbefaler å sette for villfanget marin fisk som skal transporteres til oppdrett.

Regelverket for villfanget marin fisk som skal holdes levende antas å tre i kraft høsten 2005. Det vil dermed sannsynligvis bli en periode på noen måneder uten eget dyrevernsregelverk for levende lagret fisk under transport til oppdrett. Arbeidsgruppen har likevel vurdert at det ikke vil være hensiktsmessig å lage eget dyrevernregelverk for transport for en så kort tidsperiode, og at det heller ikke er i tråd med forenklingspolitikken til Fiskeridirektoratet og Mattilsynet.

5.4 Akvakultur-/oppdrettsfasen

Fiskehelse

Det er ikke faglig grunnlag for å stille andre krav til etablering og drift av akvakulturanlegg med villfanget marin fisk enn det som gjelder for andre akvakulturanlegg.

I gjeldende og kommende regelverk på hygieneområdet stilles det krav om at virksomheter skal påse at for eksempel kjøtt som benyttes ved produksjon av kjøttprodukter kommer fra autorisert slakteri og at det er transportert under tilfredsstillende hygieniske betingelser i samsvar med gjeldende forskriften. Denne type bestemmelser bidrar til å sikre regeletterlevelse i hele produksjonskjeden, uten at virksomheter i det enkelte ledd fritas for de regler som gjelder dem. Tilsvarende bestemmelser bør også gjøres gjeldende ved produksjon av akvakulturdyr. Det foreslås derfor en ny bestemmelse i akvakulturdriftsforskriftens kapittel 2 som pålegger oppdretter å kontrollere at levende dyr som mottas er produsert, eller fanget, og transportert i under tilfredsstillende smittehygieniske og velferdsmessige betingelser i samsvar med gjeldende forskrifter.

Det er behov for en avklaring av hvilke krav som skal stilles til behandling av fisk, herunder kriterier for "mikrobiologisk sikkert produkt", når den skal benyttes som fôr til fisk. Dette bør gjøres i forbindelse med gjennomføringen av biproduktsforordningen i norsk rett.

Fiskevelferd

Den nye akvakulturdriftsforskriften innehar et flertall bestemmelser som er hjemlet i dyrevernloven. Også for oppdrettsfasen av villfanget torsk i oppdrett, vil reglene i

akvakulturdriftsforskriften inkludert forlag til ny bestemmelse som nevnt ovenfor være relevante og tilstrekkelige.

En vesentlig forskjell mellom villfanget torsk og oppdrettstorsk, er at den villfangede ikke spiser pellets, men må føres med mykfôr eller naturlig fôr. Akvakulturdriftsforskriftens § 23 stiller krav om at ”fôrmengden skal være tilstrekkelig og fôret slik sammensatt at det fremmer god velferd. Fôringen skal være tilpasset art, ... fysiologiske og adferdsmessige behov.” Denne bestemmelsen bør kunne sikre at villfanget marin fisk får den typen fôr de vil ete.

Akvakultur/oppdrett

Som følge av omfattende modernisering av forskriftsverket rundt havbruksnæringen de siste par år er hovedinntrykket at gjeldende regelverk i stor grad ivaretar nødvendige hensyn og setter de krav som anses som viktige for oppdretts/havbruksdelen av fangstbasert havbruk som næringsvirksomhet.

Selv om regelverket nylig er oppdatert, er det likevel i forhold til formålet viktig å gjennomgå funksjonaliteten i gjeldende havbruksforvaltning i forhold til denne typen næringsvirksomhet. Arbeidsgruppens mandat er bl. a å harmonisere regelverket med formål å stimulere til ny marin næringsvirksomhet basert på fangst og videre oppføring av villfisk. Dette vil gjøre det mulig å oppnå større verdi for hver fisk, utnytte muligheten til jevnere leveranser til fiskeindustrien, i kombinasjon med kystflåtens behov for å fiske i perioder med best tilgjengelighet, jfr. St.meld.nr.19 (2004-2005) Marin næringsutvikling. Dette fordrer en behovsanalyse i forhold til hvorvidt alle bestemmelser er like nødvendig i relasjon til fangstbasert havbruk, som for ordinære matfiskkonsesjoner av marine arter. Eller om det er faglig akseptabelt og forsvarlig som ledd i et tiltaksopplegg å legge noen færre plikter og begrensninger på slike aktører.

Et tiltaksopplegg med noe lavere terskler kan evt også anses som en prøveordning som forutsetter evaluering av opplegget underveis, og om nødvendig også med innskjerping av kravene.

En naturlig følge av dette er også å foreta en evaluering av bruken av den beskrevne ”manntallskonsesjonsordningen” og hvorvidt denne bør videreføres i sin nåværende form eller oppjusteres med formål å representere et mer næringsrettet forvaltningsalternativ, ref. ovenfor. Det er en kjensgjerning at antall manntallskonsesjoner er gått ned de senere år. Dette kan skyldes på den ene siden mer aktiv oppfølging i forhold til passivitet, men trolig også ordningens egnethet i forhold til brukernes behov.

”Manntallskonsesjonsordningen” – evaluering.

Generelt er det Fiskeridirektoratets vurdering at manntallskonsesjonsordningen i hovedsak fungerer iht. formålet. Imidlertid synes ordningen lite kjent og er muligens også lite egnet for de yrkesutøvere som tar sikte på en mer permanent virksomhet av et visst omfang, både kvantums- og omsetningsmessig, jfr. ovennevnte tilbakemeldinger. Dette synes likevel ikke å være grunn god nok til å foreslå opphevelse av ordningen som sådan, selv om antallet konsesjonærer gradvis reduseres. Ordningen slik den foreligger kan være et tilstrekkelig fleksibelt alternativ for de små og mindre aktørene.

Utfordringen blir i så fall å komme fram til et konsesjonsopplegg for de mellomstore aktørene, dvs. de som ikke fullt ut finner det nødvendig å søke ordinære

marinfiskkonsesjoner med de rettigheter og plikter det innebærer, men som heller ikke får tilstrekkelig handlingsrom gjennom en manntallskonsesjon.

Konsesjonsinnehaver. I den forbindelse bør det ses på muligheten for å drive i regi av juridisk person/selskap. Dette er ikke tillatt innenfor dagens manntallskonsesjonsordning. Fra næringsaktørene innenfor fangstbasert havbruk er det imidlertid påpekt at det både er mer ansvarlig og mer rasjonelt å drive næringsvirksomhet innenfor rammer hvor det tillates selskapsdannelse. Dette fordrer ikke nye bestemmelser i tildelingsforskriften for andre arter.

Samlokalisering. Dette er en rasjonell og arealeffektiv driftsform som pr. i dag kun er tillatt for ordinære marinfiskkonsesjoner, men ikke for manntallskonsesjoner pga. kontrollhensyn. I og med økt fokus på arealøkonomisering bør det kunne tillates samlokalisering for tillatelser til fangstbasert havbruk, om enn med de begrensninger som kan følge av hensynet til fiskehelse, smittehygiene mv.

Forslag:

Rammer for å gi fangstbasert havbruk mulighet til å utvikles til et selvstendig næringssegment bør være basert på følgende forutsetninger;

- Aktører som ønsker å drive i stort omfang bør søke ordinær marinfiskkonsesjon for virksomheten. Tillatelsen gir større rettigheter mht. konsesjonsbiomasse mv., men også plikter mht. å dokumentere oppdrettsfaglig kompetanse, driftsrapportering, miljøovervåkning osv.
- Manntallskonsesjonsordningen videreføres i sin nåværende form (for de minste aktørene)
- Tillatelser til fangstbasert havbruk kan gis med noe redusert inngangsterskel (som et midlertidig forsøksopplegg med forbehold om evaluering)
 - Lavere gebyr, kr. 3 000,-
 - Avgrenset konsesjonsbiomasse pr. tillatelse, inntil 195 tonn
 - Ikke krav om særskilt oppdrettsfaglig kompetanse
 - Ikke begrensning i adgang til selskapsdannelse
 - Tillatt med samlokalisering

5.5 Avlivings- / slakterifasen

Fiskehelse

Det er ikke faglig grunnlag for å stille andre krav til slakting av villfanget marin fisk fra akvakulturanlegg enn det som gjelder ved slakting av annen marin fisk fra akvakulturanlegg.

Utslipp av blodvann fra slakting og bløgging av villfanget marin fisk, som slaktes i forbindelse med fangst eller direkte fra restitusjonsmerd/mellomlagring, kan innebære en smitterisiko.

Det er dog ikke faglig grunnlag for å stille strengere smittehygieniske krav til slakting av fisk som tas direkte fra restitusjonsmerd eller mellomlagring, enn det som gjelder ved tradisjonell fangst.

Fiskevelferd

En ny slakteriforskrift med dyrevernsbestemmelser er under utarbeidelse: Den vil etter planen bli sendt på høring snarlig og ventes å tre i kraft 1.1.06. Behov for dyrevernsbestemmelser ved avlaving av fisk vil være de samme uansett om fisken kommer fra tradisjonelt oppdrett, eller om det er villfanget fisk som kommer fra oppdrett (levendelagring). Vi regner derfor med at den nye slakteriforskriften med dyrevernsbestemmelser vil være tilstrekkelig for å ivareta fiskens velferd når den trer i kraft.

Regelverket for villfanget marin fisk som skal holdes levende antas tre i kraft høsten 2005. Det vil dermed sannsynligvis bli en periode på noen måneder uten eget dyrevernsregelverk for levendelagring av fisk under slaktefasen. Arbeidsgruppen har likevel vurdert at det ikke vil være hensiktsmessig å lage eget dyrevernsregelverk for transport og slakting for en så kort tidsperiode.

Ressurskontroll

Det som hittil er nevnt går direkte på den behandling den enkelte fisk utsettes for. I forhold til registrering av all dødelighet har Fiskeridirektoratet i sin utredning av 24.9.03 også berørt mulige problemer med omskriving av fiskens opprinnelse ved slakting i anlegg som også tar i mot konvensjonell villfanget fisk som råstoff. Det dreier seg i korthet om at villfanget fisk kan søkes omskrevet til oppdrettsfisk, enten kunstig klekket eller opprinnelig villfanget, i den hensikt å unndra fisken fra registrering mot kvoter. Dette er en velkjent måte å unndra fisk fra kvoteregistrering på som benyttes i villfisknæringen i dag. I utredningen foreslås det å innføre en hjemmel i oppdrettslovgivingen for å kunne pålegge mottakere av oppdrettsfisk å gi opplysninger om den fisken de mottar på samme måte som mottakere av konvensjonell villfanget fisk er.

6 Utforming av nytt regelverk

Arbeidsgruppen anbefaler at nye bestemmelser i den grad det er mulig innarbeides i eksisterende forskrifter. Aktørene både på fisker- og kjøpersiden er vant til å operere under de regler som er gitt med utgangspunkt i lov om saltvannsfiske. Hensynet til fiskevelferd og fiskehelse er en viktig del av de nye reglene frem til og med fullført restitusjon. Det foreslås derfor at alle regler som vedrører fangstoperasjonen med tilhørende transport og restitusjon gis i samme forskrift, som dermed hjemles i dyrevernsloven og matloven i tillegg til saltvannsfiskeloven og deltagerloven.

Arbeidsgruppen har vurdert hvor regler om mellomlagringsperioden skal plasseres. Det kan argumenteres for at en er svært nær det som i dag er regulert i akvakulturdriftsforskriften. På samme måte kan det argumenteres for at en er nær det som allerede reguleres av saltvannsfiskeloven, dyrevernsloven og matloven; fangstoperasjon, transport og restitusjon. Det å foreslå en egen forskrift om dette anses av forenklingshensyn som en uaktuell løsning. Arbeidsgruppen vil foreslå at regler for mellomlagringsperioden gis i samme forskrift som de regler som gjelder for fangst, transport og restitusjon.

Lagring av fisk for kortere eller lengre perioder reiser spørsmål i forhold til sykdom og smitte hos fisken. Av samme grunner som nevnt i avsnittet over er en kommet til at regler som sikrer disse formål bør gis i samme forskrift som regulerer resten av aktivitetene knyttet til restitusjon og mellomlagring.

Det foreslås å gi de nærmere regler om krav til redskapets utforming, eventuelle forbud mot å benytte spesielle redskaper samt om utforming og bruk av restitusjonsmerd og mellomlagringsmerd i et eget kapittel i den nye forskriften om fiske i sjøen. Noen få bestemmelser hjemlet i matloven foreslås også plassert i samme kapittel.

Med utgangspunkt i deltagerloven og dyrevernloven kan de nærmere reglene om krav til utrustning om bord i fartøyet stilles opp. § 8 anses etter siste endring som den eneste mulige hjemmelen i deltagerloven med den begrunnelse at det dreier seg om en ny måte å håndtere fangsten på om bord. Kravene må dermed oppfylles for å opprettholde fartøyets registrering i merkeregisteret.

Slik dobbelthjemling reiser spørsmål i forhold til håndhevelse. Dette er behandlet i kapittel 8.

De endringene som er foreslått i forhold til veiokravet foreslås gjennomført ved at bestemmelsen om veiing i forskrift av 22. januar 2003 om opplysningsplikt ved landing og omsetning av fisk § 7 endres. Et alternativ ville være å benytte den allerede eksisterende adgangen til dispensasjon i § 7 alene eller i kombinasjon med hjemmelen til å gi nærmere bestemmelser. Arbeidsgruppen har ikke vurdert dette nærmere og gjør oppmerksom på at fokuset har vært på det materielle hittil og ikke på hva som er den beste løsningen teknisk i forhold til å oppnå dette.

Regler på påmelding til fisket foreslås tatt inn i de årlige reguleringsforskriftene sammen med regler om rømming og endelig kvoteavregning.

I forhold til reglene om føring av fangst dagbok foreslås ingen endringer, men håndhevelsen av regelen om føring av fangstkvanrum må tilpasses levendefisk.

Når det gjelder hjemmel til å pålegge mottaker av oppdrettsfisk til slakt oppgaveplikt for å hindre ”omskrivning” av villfanget fisk til kunstig klekket oppdrettsfisk er en avhengig av at det innføres hjemmel til dette i den nye havbruksloven.

For aktivitet etter mellomlagringsfasen vil etablerte forskrifter gjelde, dvs transportforskriften, akvakulturdriftsforskriften, tildelingsforskriften og slakteriforskriften. Forslag til nytt regelverk knyttet til fangstbasert havbruk foreslås tatt inn i de respektive forskrifter.

7 Konkrete forslag til nytt regelverk

7.1 Fangst, transport og restitusjonsfasen

Forslag til endring begrunnet i fiskehelse :

Kriterier mht ”kystområdene utenfor” og ”isolat” som beskrevet under kapittel 4.2 foreslås innarbeidet i veileder til omsetningsforskriften som er under utarbeidelse av Mattilsynet.

Forslag til endringer og nye bestemmelser begrunnet i fiskevelferd, ressurskontroll og fiskehelse

Nye og harmoniserte regler i denne fasen foreslås hovedsakelig gitt i form av et nytt kapittel i forskrift om utøvelse av fisket i sjøen og en ny forskrift om krav til fartøy som skal fiske og

føre fangsten levende. Det nye kapittelet er foreslått gitt overskriften ”Fangst av fisk som skal holdes levende”. Av denne ordlyden følger det at den gjelder fangst av alle arter som holdes levende, også i de tilfellene den ikke skal tas om bord i fartøyet. Reglene i kapittelet ellers er utformet slik at det skal være tydelig hvilke som gjelder de artene som tas om bord i fiskefartøyet og hvilke som gjelder de artene som ikke tas om bord. Av dette følger at det gis generelle regler som sikrer fiskens velferd også i de tilfellene den ikke tas om bord i fiskefartøyet, men bare oppbevares i sjøen, det vil si tradisjonell låssetting. Dette innebærer ingen materielle endringer i forhold til det som allerede gjelder i dag med utgangspunkt i dyrevernloven direkte. Hovedsaken er altså at fisket skal utøves på en optimal måte. I kapittelet er det også foreslått bestemmelser hjemlet i matloven.

Forslaget til forskrift om krav til fartøy som skal fiske og føre fangsten levende har et klart avgrenset virkeområde. Den gjelder bare de fartøy som fisker og fører levende fisk av andre arter enn sei, makrell, sild og brisling. Meningen er altså å avgrense mot de tradisjonelle låssettingsfiskeriene. Av de foreslåtte bestemmelsene er det også klart at fangst, transport og oppbevaring av skalldyr og bløtdyr faller utenfor.

Nytt kapittel i forskrift om utøvelse av fisket i sjøen.

Nytt hjemmelsgrunnlag for dette nye kapittelet i tillegg til de eksisterende er dyrevernlovens § 30 og matlovens § 7.

Kapittel ?? Fangst av fisk som skal holdes levende, samt restitusjon og mellomlagring.

§ ?.1. Virkeområde.

Bestemmelsene i dette kapittelet gjelder ikke for skalldyr og bløtdyr.

§ ?.2. Generelt om fangst av fisk som skal holdes levende.

Virksomheten skal drives forsvarlig ut i fra hensynet til fiskevelferd. Tiden fisken holdes utenfor vann eller trenges skal være så kort som mulig. Fisken skal håndteres skånsomt når den fanges, transporteres, oppbevares og håndteres ellers. Fisken skal ikke utsettes for større påkjenninger enn at største delen av fangsten er restituert og svømmer pelagisk etter tre døgn.

Før fisket tar til skal alle om bord ha fått nødvendig opplæring om den aktuelle fangstmetoden. Opplæringen skal også gi kunnskap om hvordan man driver fisket forsvarlig ut i fra hensynet til fiskevelferd.

Nye metoder skal være utprøvd og funnet forsvarlige ut fra hensynet til fiskevelferd før de tas i bruk.

§ ?.3. Fiske med snurrevad.

Ved fiske med snurrevad skal det benyttes pose med knuteløst lin og fleksible sidepaneler.

Mengden fisk som tas opp i hvert kast skal være forsvarlig ut fra hensynet til fiskevelferd.

Ved fiske med snurrevad skal det benyttes vannfylt pose under ombordtaking av fangsten. Dersom slik pose er montert i redskapet under fisket skal den være åpen i enden og avstengt fra selve fiskeposen slik at den ikke kan påvirke redskapets seleksjonsegenskaper.

§ 7.4. Fiskedybde.

Fisken skal tas opp fra dyp som medfører minst mulig skade og belastninger ellers på fisken. Det skal tas særskilt hensyn til at trykkendringene som oppstår under opptak ikke skal medføre varige skader. Sprenging av øyne skal unngås.

§ 7.5. Krav om sortering.

Før fisken overføres til føringsrommet skal den sorteres. Fisk som er skadet eller svekket av andre årsaker og den som er betydelig større eller mindre enn gjennomsnittet skal sorteres ut. Det samme gjelder ved overføring til restitusjonsmerd. Fisk som er sortert ut skal avlives umiddelbart ved bløgging.

§ 7.6. Forbud mot bruk av bestemte typer redskap til å fange eller transportere fisken med.

Det er forbudt å bruke redskaper eller metoder som ikke er egnet ut i fra fiskevelferdsmessige hensyn, herunder krokredskap.

Det er forbudt å benytte slepepose eller lignende innretninger til transport av andre arter enn sei, makrell, sild og brisling.

Det er forbudt å benytte vakuumpumpe ved ombordtaking eller landing av fisk som skal holdes levende.

§ 7.7. Krav til utstyr som brukes ved landing av fisken.

Maskestørrelse og overflate av håv skal være utformet slik at fisken ikke påføres skader under håving fra føringsrom. Det skal ikke håves mer fisk per gang enn at fisken på bunnen av håven ikke kommer i fare for å bli påført klemskader.

§ 7.8. Transport.

Transporten skal skje på en måte som effektivt sikrer fiskens helse og velferd, herunder skal det tas hensyn til fisketetthet i føringsrommet og fiskens behov for friskt og rent sjøvann.

Fisken skal transporteres til bestemmelsesstedet så raskt som mulig. Forsinkelser skal mest mulig unngås. Transporten skal normalt ikke vare lenger enn 8 timer.

§ 7.9. Plassering av restitusjons-/mellomlagringsmerder.

Merder for restitusjon og mellomlagring skal plasseres minst 2,5 kilometer fra akvakulturanlegg.

§ 7.10. Krav til restitusjonsmerd og bruk av det.

Fisk som er fanget levende og transportert om bord skal ved første gangs utsett i merd settes ut i et restitusjonsmerd.

Krav til utforming av og hold av fisk i restitusjonsmerd:

- a) bunnen skal være flat og stram slik at fisken kan legge seg i et jevnt, tynt lag på bunnen,
- b) maksimalt tillatt mengde fisk per kvadratmeter bunnareal er 50 kg/m²,
- c) det skal være god vannkvalitet og egnede lysforhold,
- d) fisk i restitusjonsmerd skal ha daglig tilsyn,
- e) utformingen av restitusjonsmerden skal være slik at man lett skal kunne inspisere fisken, og
- f) syk, skadet eller død fisk skal plukkes ut. Levende fisk skal bedøves med slag mot hodet og avlives med bløgging.

Fisken skal holdes i restitusjonsmerd minst så lang tid som det tar til at man er sikker på at all fisken svømmer pelagisk og reagerer på ytre stimuli.

§ 7.11. Krav til mellomlagringsmerd og bruk av det.

Fisk skal etter restitusjon overføres til en dypere merd. Adferdsmessige og fysiologiske behov skal dekkes. I tillegg stilles følgende krav:

- a. fisk i en merd skal ha likeartet størrelse
- b. syk, skadet eller død fisk skal tas ut. Levende fisk skal bedøves med slag mot hodet og avlives med bløgging
- c. fisken skal ha regelmessig tilsyn
- d. fisken skal tilbys for daglig når det har gått maksimum fire uker etter restitusjon

§ 7.12. Helsekontroll.

Ved forøket dødelighet eller mistanke om smittsom eller ikke-smittsom sykdom i forbindelse med restitusjon og mellomlagring skal veterinær eller fiskehelsebiolog varsles umiddelbart og helsekontroll gjennomføres for å avklare årsaksforhold. Forekomster av smittsom eller ikke-smittsom sykdom skal registreres.

Det skal gjennomføres minst en helsekontroll av fisk under restitusjon og mellomlagring før fisken leveres til akvakulturanlegg.

§ 7.13. Tilsyn.

Mattilsynet kan i forbindelse med tilsyn kreve fremlagt dokumentasjon.

Korte kommentarer til de enkelte bestemmelser:

I de tilfellene det er ikke uttrykt noe annet ser arbeidsgruppen det slik at bestemmelsene er foreslått hjemlet både i saltvannsfiskeoven og dyrevernloven.

§ 7.1. Virkeområde.

Det bør vurderes om ikke bestemmelsen egentlig bør fremgå av forskriftens andre regler om virkeområde i kapittel 1.

§ 7.2. Generelt om fangst av fisk som skal holdes levende samt restitusjon og mellomlagring.

Første ledd oppstiller et generelt utgangspunkt om at fisket skal utøves skånsomt. Andre, tredje og fjerde punktum spesifiserer nærmere krav om hva dette innebærer. Fjerde punktum er ment å skulle danne utgangspunkt for en etterfølgende vurdering når fisken er ferdig restituert i et restitusjonsmerd og er først og fremst ment for torsk. Det nevnes at det også i andre bestemmelser er oppstilt regler som spesifiserer nærmere hva som kreves. Et eksempel er andre ledd i § 7.2.

Utgangspunktet for å konstatere at fisket er foretatt på en skånsom måte er at dødeligheten skal være minst mulig. Dagens kunnskap tilsier at det er mulig å drive fisket på en slik måte at dødeligheten er under 5 %..

Andre ledd inneholder et krav om opplæring for alle om bord før fisket tar til. Det er den ansvarlige sitt ansvar å gjennomføre dette på en hensiktsmessig måte. Bestemmelsen danner bare utgangspunktet og det nærmere i opplæringen må en komme tilbake til i praksis og da med utgangspunkt i den kunnskap som finnes på området.

I forhold til tredje ledd skal det nevnes at de metoder som er i bruk i dag med unntak av krokredskap anses som utprøvd og funnet forsvarlige i alle tilfelle slik de er beskrevet i det materiale som har vært tilgjengelig for arbeidsgruppen.

§ 7.3. Fiske med snurrevad.

I bestemmelsen oppstilles regler om hvordan fiskeposen skal være utformet og pålegg om bruk av vannfylt pose under ombordtaking for å sikre at fisken i minst mulig grad påføres skade eller belastninger.

§ 7.4. Fiskedybde.

Bestemmelsen inneholder ikke noen angivelser av bestemte dybder, men legger opp til bruk av den kunnskap som allerede finnes om hvilke dyp og de belastninger spesielt fisk med lukkede svømmeblærer kan bli påført.

§ 7.5. Krav om sortering.

Sortering ved ombordtaking og ved landing hvor skadet eller svekket fisk blir sortert ut er fremhevet som svært viktig når det gjelder å unngå dødelighet senere. I tillegg til skadet eller svekket fisk er det også nødvendig å sortere fisken på størrelse til en viss grad. Regelen vil ikke innebære at slik fisk må avlives dersom de forskjellige størrelsene kan holdes atskilt om bord og under oppholdet i restitusjonsmerden.

§ 7.6. Forbud mot bruk av bestemte typer redskap til å fange eller transportere fisken med.

Ut i fra de skader fisken påføres av kroken anses det nødvendig å oppstille et forbud mot bruk av slik redskap. Dette gjelder til tross for at det er dokumentert at en godt sortert fisk har samme overlevelse som fisk fanget med snurrevad. I forhold til transport av fisken anses ikke

slepeposer som egnet så lenge fisken som oftest har en skadet svømmeblære og ikke er stand til å svømme på vanlig måte. Bruk av pumper med så pass høyt trykkfall som en vanlig vakuumpumpe har vist seg å medføre skade på en del fisk. Den er jo allerede påført belastninger i form av trykkfall. Andre typer pumper med lavere trykkfall vil kunne brukes.

§ 7.7. Krav til utstyr som brukes ved landing av fisken.

Bestemmelsen oppstiller krav til utforming av håv og bruken av denne, men omtaler ikke andre typer utstyr som kan tenkes anvendt når fisken skal landes. Pumper er nevnt i bestemmelsen over. Eventuelle andre løsninger skal tilfredsstillende de generelle krav som er oppstilt ellers.

§ 7.8. Transport.

Bestemmelsen er utformet på en slik måte at fiskeren selv må foreta de vesentlige vurderingene. En del kunnskap finnes allerede, men det legges til grunn at forholdene om bord og i sjøen kan variere i så stor grad at absolutte regler i første omgang er problematiske. Det vises til det som er uttalt i forslaget til krav til fartøyene om utforming av føringsrom og vannsirkulasjon. Transporten skal normalt ikke vare lenger enn 8 timer. Med ”normalt” er det ment å ta hensyn for at uforutsette ting kan skje.

§ 7.9. Plassering av restitusjons-/mellomlagringsmerder.

Bestemmelsen er hjemlet i matloven.

Villfanget marin fisk har vært utsatt for en relativt stor stressbelastning som gjør at fisken er mer utsatt for utvikling av sykdom sammenlignet med fisk som lever og vandrer uforstyrret videre i det omkringliggende miljø. Selv om fisken har kort oppholdstid og mengden fisk er begrenset vil plassering av restitusjonsmerder og mellomlagring nært inntil akvakulturanlegg være uheldig ut fra sykdomshensyn. På grunn av at villfanget fisk har en mer usikker helsestatus enn fisk i akvakulturanlegg anbefales en minsteavstand på 2,5 km.

§ 7.10. Krav til restitusjonsmerd og bruk av det.

Første ledd pålegger bruk av restitusjonsmerd og skal forstås i sammenheng med regelen om maksimal oppholdstid om bord i fartøyet. Fisken vil dermed aldri kunne anses som restituert gjennom sitt opphold om bord i fartøyet. De nærmere kravene til selve merden er oppstilt, og siste ledd inneholder en fleksibel regel om hvor lenge fisken skal være i merden. Er den i god kondisjon etter fangsten vil oppholdet kunne bli kort.

§ 7.11. Krav til mellomlagringsmerd og bruk av det.

Med adferdsmessige og fysiologiske behov menes god vannkvalitet, tilstrekkelig oksygen, god nok plass og for etter appetitt mv. Dette innebærer bl.a. at det må være tilstrekkelig vanngjennomstrømming i merden slik at oksygenfattig eller forurenset vann frakts bort med strømmen og at fisken skal tilbys tilstrekkelig mengde for som er av en slik kvalitet at den er appetittlig for fisken.

Det skal ikke finnes fisk som er vesentlig mindre eller større enn gjennomsnittet i en merd. Kannibalisme ses på som et tegn på at fisken ikke har fått dekket sitt behov for for og/eller at den ikke er tilstrekkelig likartet i størrelse.

Når det gjelder tidspunktet for overføring av fisken fra restitusjonsmerd, så oppstiller ikke forslaget noe absolutt tidspunkt. Det nevnes at i en konkret situasjon vil tolkningen og anvendelsen av bestemmelsene ta sitt utgangspunkt i formålet med bestemmelsene om restitusjonsmerd og mellomagringsmerd og regelen om minstetiden i restitusjonsmerd.

§ 7.12. Helsekontroll.

Bestemmelsen er hjemlet bare i matloven.

I første ledd stilles tilsvarende krav til helsekontroll som gjelder for slaktemerder etter akvakulturdriftsforskriften. Andre skal sikre at det gjennomføres minst én helsekontroll før fisken leveres til akvakulturanlegg. Krav om at forekomster av smittsom eller ikke-smittsom sykdom skal registreres kan dekkes av rapport fra utført helsekontroll. Med ikke-smittsom sykdom menes også eventuelle funn av skader på fisken.

§ 7.13. Tilsyn.

I forhold til reglene vil både Mattilsynet og Fiskeridirektoratet kunne utføre kontroll og tilsyn på hvert sitt område med hjemmel i henholdsvis dyrevernloven og saltvannsfiskekloven. Bestemmelsen er nødvendig for Mattilsynets del fordi dyrevernloven ikke inneholder en kontrollhjemmel med samme utstrekning som saltvannsfiskeklovens § 45. Med dokumentasjon menes all den dokumentasjon som fisker besitter. Han kan også innen visse grenser pålegges å skaffe til veie dokumentasjon som eksisterer andre steder og som kan knyttes til hans egen virksomhet. Bestemmelsen er hjemlet i dyrevernloven.

Under punkt 8 er det gitt en noe nærmere redegjørelse for selve kontroll og tilsynsvirksomheten.

Straff og administrative sanksjoner.

Det er ikke foreslått noen egen straffebestemmelse i kapitlet, men den straffebestemmelsen som eksisterer i forskriften i dag må utvides med en henvisning til straffehjemmelen i dyrevernloven. Ut i fra gjeldene rett anses det som klart at administrative sanksjoner, administrativ og strafferettslig inndragning kan skje uten særlig henvisning til lovhjemlene og slike foreslås derfor ikke.

Forskrift om krav til fartøy som skal fiske og føre fangsten levende.

Fiskeri- og kystdepartementet har den med hjemmel i lov av om retten til å delta i fiske og fangst § 8 og lov av om dyrevern § 30 fastsatt følgende forskrift:

§ 1. Formål.

Formålet med forskriften er å sikre at fartøyet er utrustet på en slik måte at fisken sikres forsvarlig håndtering om bord med hensyn til dens velferd.

§ 2. Virkeområde.

Denne forskrift gjelder alle fartøy som fisker og fører levende fisk av andre arter enn sei, makrell, sild og brisling, men ikke skalldyr og bløtdyr.

§ 3. Generelt om utstyr og innretninger om bord.

Utstyr og innretninger om bord skal:

ikke ha vinkler, kanter, fremspring eller materiale som kan påføre fiskene skader eller unødvendige

- a) belastninger ellers,
- b) være tilpasset fiskens størrelse,
- c) medføre minimal risiko for skade på fiskene, herunder ved håndtering,
- d) være slik at det er enkelt å foreta inspeksjon av fiskene,
- e) være tilrettelagt for godt renhold, og
- f) være godt egnet for stedet de skal brukes, under hensyn til bl.a. værforholdene.

§ 4. Krav til utstyr som brukes til å ta fisk om bord.

Fartøyet skal ved fiske med snurrevad være utstyrt slik at fisk kan tas om bord i vannfylt pose.

§ 5. Krav til sorteringskar om bord.

Fartøyet skal være utrustet med delvis vannfylt sorteringskar på dekk. Karet skal ha en slik størrelse, utforming og plassering at all fisk fra hver løfte- eller landingsoperasjon kan sorteres så raskt og skånsomt at det ikke medfører fare for skade eller unødvendige belastninger på fisken.

§ 6. Krav til overføringsinnretninger om bord.

Fra sorteringskaret til føringsrommet skal fartøyet være utrustet med innretninger slik at fisk kan overføres til føringsrommet eller tas opp fra dette uten at den utsettes for klem, slag, oppskraping eller fritt fall på noe tidspunkt.

Fartøyet skal være utrustet med innretninger som sikrer at fisk kan overføres til restitusjonsmerd uten at den utsettes for klem, slag, oppskraping eller fritt fall på noe tidspunkt.

Innretningene nevnt i første og andre ledd skal være utstyrt slik at antall fisk telles automatisk.

§ 7. Krav til føringsrom om bord.

Føringsrom skal være utformet med flat bunn som er perforert slik at vann strømmer opp over hele flaten. Sirkulasjonen skal være innrettet slik at det sikres lik og jevn oppstrømming av vann over hele bunnflaten. Pumpekapasiteten skal til enhver tid minst sikre en vannstrøm på 0,5 liter vann pr kilo fisk pr minutt.

§ 8. Forholdet til andre regler.

Reglene i denne forskriften gjør ingen innskrenkninger i de regler ellers som stiller krav til fartøyenes egnethet, utrustning og bemanning for å kunne drive fiske i den hensikt å lande fisken død.

§ 9. Godkjenning.

Fartøy skal før fisket tar til godkjennes av Mattilsynet ut i fra hensynet til fiskevelferd. Det kan knyttes vilkår til godkjenningen og den kan gjøres tidsbegrenset. Ved brudd på bestemmelser gitt i eller i medhold av lov av 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern eller vilkårene kan godkjenningen trekkes tilbake.

I søknaden om godkjenning skal det legges frem dokumentasjon på fartøyet, utstyret og fangstmetodens egnethet. Mattilsynet kan kreve ytterligere dokumentasjon.

§ 10. Tilsyn.

Mattilsynet kan i forbindelse med tilsyn kreve fremlagt dokumentasjon.

§ 11. Straff.

Forsettlig eller uaktsom overtredelse straffes i henhold til lov av 26. mars 1999 nr. 14 om retten til å delta i fiske og fangst § 29 og lov av 20 desember 1974 nr. 73 om dyrevern § 31.

Korte kommentarer til de enkelte bestemmelser:

I de tilfellene det ikke er uttalt noe er bestemmelsene foreslått hjemlet både i deltagerloven og dyrevernloven.

§ 1. Formål.

Ut i fra at det er tale om noe nytt og mer detaljert enn de krav en i dag har til utrustning ombord i fiskefartøyene anses det hensiktsmessig å tydeliggjøre dette i form av en formålsbestemmelse.

§ 2. Virkeområde.

Forskriften skal bare for fiske etter arter som tas om bord i fiskefartøyet. Meningen med dette er å avgrense mot de tradisjonelle låssettingsfiskeriene.

§ 3. Generelt om utstyr og innretninger om bord.

Meningen er å oppstille krav som overlater den nærmere utformingen av utstyret til den enkelte. På den måten kommer en ikke i konflikt med regler som gjelder ellers, for eksempel om stabilitet og sikkerhet. Disse vil fartøyets eier selv måtte ta hensyn til i sin utforming av utstyret han velger. I tillegg er det i andre bestemmelser på enkelte punkt foreslått nærmere krav, men disse er også utformet på samme måte. Det er altså tale om såkalte funksjonsbaserte krav.

§ 4. Krav til utstyr som brukes til å ta fisk om bord.

Poenget med denne bestemmelsen er å skape en sammenheng med at det foreslås krav om bruk av vannfylt pose ved ombordtaking. Selve kranen må også tilpasses dette.

§ 5. Krav til sorteringskar om bord.

Regelen er nødvendig for å skape sammenheng med kravet om sortering av fisken ved ombordtaking og landing. Et krav om delvis vannfylling gis for å avlaste fisken i forhold til klem ikke for å skaffe tilgang til oksygen. Sortering anses dermed som tid ute av vann.

§ 6. Krav til overføringsinnretninger om bord.

Det kreves i tredje ledd at innretningene skal være utstyrt slik at antall fisk telles automatisk. En manuell telling anses ikke som sikkert nok i en hektisk arbeidssituasjon når en ser hen til hva opplysningene om antall skal brukes til. Det dreier om en helt sentral opplysning både i forhold til ressurskontroll og av hensyn til fiskevelferd og spesielt tettheten av fisk i føringsrommet. Det finnes utstyr i dag til bruk om bord på brønnbåter, men dette er kostbart. Regelen er utformet slik at den enkelte selv kan velge type innretning og åpner for bruk av enkle mekaniske løsninger der fisken utløser en teller ved passering enten mekanisk eller elektronisk. Utstyr må lages, men det antas det er en enkel oppgave.

§ 7. Krav til føringsrom om bord.

Utformingen av føringsrommet med tilhørende krav til minste vannutskiftning er på samme måte som utforming av restitusjonsmerd viktig for overlevelsen. På samme måte som for merdene finnes det i dag kunnskap om hvordan rommene må utrustes. Denne kunnskapen skal også her legges til grunn i anvendelsen av bestemmelsen.

§ 8. Forholdet til andre regler.

Det er klart at det vil oppstå en viss dødelighet under fisket og denne fisken skal tas vare på om bord i fiskefartøyet. Det må være utrustet også for dette. I tillegg kan det oppstå uforutsette situasjoner som medfører en høyere dødelighet enn tillatt eller fare for dette. Regelen her er ment å klargjøre at et fartøy også må være utrustet for å kunne håndtere fisk på konvensjonell måte.

§ 9. Godkjenning.

Bestemmelsen er foreslått hjemlet bare i dyrevernsloven.

Søknad om godkjenning sendes til Mattilsynets distriktskontorer og behandles lokalt. En godkjenning gis for tre år av gangen. I forbindelse med behandling av søknaden kan Mattilsynet inspisere fartøyet for å undersøke om det er dyrevernsmessig egnet til fangst av fisk som skal holdes levende under føring.

Vedrørende dokumentasjonskrav (i forskriftens § 9) er det ikke ment at hver enkelt fisker selv skal foreta målinger/undersøkelser for kunne bevise at fartøy, utstyr og metode er egnet. Man kan basere seg på de anbefalinger som allerede finnes i litteraturen (for eksempel rapport fra

Fiskeriforskning i Tromsø og data fra Havforskningsinstituttet) og det utstyr/de metoder som erfaringsmessig fungerer ut fra et dyrevernspektiv ved å henvise til litteratur og ved å beskrive hvordan man bruker utstyret/metoden.

§ 10. Tilsyn.

I forhold til reglene vil både Mattilsynet og Fiskeridirektoratet kunne utføre kontroll og tilsyn på hvert sitt område med hjemmel i henholdsvis dyrevernsloven og saltvannsfiskeoven. Bestemmelsen er nødvendig for Mattilsynets del fordi dyrevernsloven ikke inneholder en kontrollhjemmel med samme utstrekning som saltvannsfiskeovens § 45. Med dokumentasjon menes all den dokumentasjon som fisker besitter. Han kan også innen visse grenser pålegges å skaffe til veie dokumentasjon som eksisterer andre steder og som kan knyttes til hans egen virksomhet. Under punkt 8 er det gitt en noe nærmere redegjørelse for selve kontroll og tilsynsvirksomheten.

§ 11. Straff.

Ut i fra gjeldene rett anses det som klart at administrative sanksjoner, administrativ og strafferettslig inndragning kan skje uten særlig henvisning til lovhjemlene og slike foreslås derfor ikke.

Forslag til forskrift om endring av forskrift av 22. januar 2003 om opplysningsplikt ved landing og omsetning av fisk.

Det foreslås at § 7, tredje ledd endres til å lyde:

All fisk skal veies fortløpende ved landing. Ved første gangs landing av levende fisk, men ikke skalldyr og bløtdyr, fra fiskefartøyet til restitusjonsmerd kan vekten fastsettes ved at all fisk telles automatisk og et representativt utvalg fisk veies for å fastsette gjennomsnittsvekt per individ. Ved landing i utlandet eller til utenlandsk fartøy er den som lander ansvarlig for at fisken veies.

Ordlyden i den foreslåtte bestemmelsen er utformet i tråd med forslagene her for å oppnå presisjon i forhold til i hvilke tilfeller regelen foreslås å gjelde. Forslaget må også ses i sammenheng med at det foreslås et krav om at overføringsinnretninger skal ha automatisk telleutstyr bygget inn.

Forslag om regel om påmelding til fisket i de årlige reguleringsforskriftene for torsk.

Det foreslås at følgende tekst tas inn:

Før fartøyet skal starte fiske etter torsk som skal føres levende om bord skal det sendes skriftlig påmelding til Fiskeridirektoratets regionkontor i den regionen fartøyet er hjemmehørende.

Det kan tenkes flere alternative utforminger til denne bestemmelsen. Den kan tenkes plassert som en del av den eksisterende regelen om kvoteavregning og rømming. Overskriften på denne kan i tilfelle utvides med å tilføye ordet påmelding. På den måten vil det bare være en

paragraf i reguleringsforskriftene som inneholder særlige regler om fisket etter levende torsk. En viser igjen til sammenhengen med bruk av hjemmelen til pålegge meldeplikt ved landing.

7.2 Akvakulturfasen

Forslag til endringer for akvakulturfasen begrunnet i tilretteleggelse for næringsutvikling

Tildelingsforskriften

Med henvisning til tekst og momentliste under pkt. 5.5 foreslås følgende endringer/nye bestemmelser i forskrift av 22.12.04 om tildeling, endring og bortfall av konsesjoner for oppdrett av andre arter enn laks, ørret og regnbueørret;

§ 3 om definisjoner; 14) Fangstbasert havbruk : Merdbasert matfiskoppdrett basert på hold og oppføring av villfanget marin fisk

§ 6 om krav til søker, ref. nytt 5 ledd om ” Kravene i første og andre ledd gjelder ikke for søkere om tillatelse til å drive fangstbasert havbruk

§ 10 om krav til søknad, nytt 4 ledd om ”Ved søknad om fangstbasert havbruk som nevnt i § 6 nr.5 gjelder kun første ledd nr. 3, 5, 6, 7

§ 12 nytt 4 ledd: For fangstbasert havbruk som nevnt i § 6 5 ledd er størrelsen avgrenset til 195 tonn konsesjonsbiomasse.

Gebyrforskriften

Videre må det også legges til ny bestemmelse i forskrift av 21.12.01 om innkreving av gebyrer til statskassen for offentlige oppgaver mv.

§ 2 nytt 6 ledd – Ved behandling av søknader fra søkere om tillatelse til fangstbasert havbruk jf. § 6.5 ledd i forskrift om oppdrett av andre arter enn laks, ørret og regnbueørret i saltvann av 22.12.04 skal søker betale gebyr til statskassen på kr. 3.000,-.

Akvakulturdriftsforskriften

Her kommer kap. 1, 2, 3, og 7 til anvendelse i den grad bestemmelsene er gjort gjeldende for marine oppdrettskonsesjoner.

Forslag til ny bestemmelse i akvakulturdriftsforskriftens kapittel 2:

§ x Mottak av levende dyr

Levende dyr som mottas skal enten komme fra godkjent akvakulturanlegg, eller være villfanget, og være produsert, eller fanget, og transportert under tilfredsstillende smittehygieniske og velferdsmessige betingelser i samsvar med gjeldende forskrifter.

Kommentarer:

Hjemmelsgrunnlaget er matloven § 7 og dyrevernsloven § 30. Forvaltningsansvaret er lagt til Mattilsynet.

Bestemmelser skal bidra til å sikre regeletterlevelse i hele produksjonskjeden. Den enkelte aktør i produksjonskjeden har plikt til å etterleve de bestemmelser som gjelder for dem i til enhver tid gjeldende regelverk. Denne bestemmelsen pålegger mottakeranlegget å utføre en form for kontroll av at leverandør og transportør for eksempel er godkjent etter gjeldende bestemmelser og at de er kjent med gjeldende regelverk.

8 Håndhevelse

Arbeidsgruppen har kommet til at det må gjelde et skjæringspunkt i tid med hensyn til når de forskjellige regelverk kommer til anvendelse. Det er definert at begrepet fangstoperasjon strekker seg frem til og med at fisken er ferdig akklimatisert. Etter dette tidspunktet vil et annet sett av regler slå inn. Selv om det kan være en mellomlagringsfase er det arbeidsgruppens oppfatning at det på denne måten skapes forutsigbarhet samtidig som en forståelig håndhevelse blir mulig å gjennomføre.

I forhold til det som skjer før skjæringspunktet er det i rapporten redegjort klart for hvilke regler som gjelder og hvordan de skal forstås. Eksempler på dette er omsetning av fisk som dør om bord i fartøyet og forholdet til transport- og omsetningsforskriftene. Håndheving skal dermed ikke medføre problemer. Når det gjelder det som skjer etter skjæringspunktet er det også klart hvilke regler som gjelder. Eksempler er konsesjonsregler, transport-, omsetnings-, drifts- og slakteriforskriftene. Disse reglene håndheves allerede og nødvendige retningslinjer for håndhevingen finnes allerede i stor utstrekning. De foreslåtte reglene om mellomlagring dekker resten.

Arbeidsgruppen foreslår nye regler som er hjemlet både i dyrevernsloven, deltagerloven og saltvannsfiskeloven, såkalt dobbelthjemling. Dette reiser spørsmål i forhold til håndhevelse. Meningen her er ikke å trekke opp grenser, det vil si håndhevingsterskler, kun peke på utfordringer og forstå en grov ramme for hvordan en tilnærming bør være.

Reglene skal sikre to hovedformål, fiskens velferd og minske faren for uregistrert dødelighet. Det er en nær sammenheng mellom de to formålene idet god velferd automatisk vil minske faren for dødelighet. Med dette utgangspunktet er det vanskelig å peke på konkrete bestemmelser eller deler av bestemmelser som bare er hjemlet i det ene eller det andre regelverket. Det er derfor ikke oppstilt noen nærmere regler i forslagene om hvilke kontrollorgan som skal drive kontroll med hvilke bestemmelser, med noen få unntak. Disse er omtalt i kommentarene.

Fangstbasert havbruk er en næringsvei som kan bidra til økt verdiskaping og lønnsomhet basert på fiskeressursene. Det er i dag begrenset kunnskap på en del sentrale områder og dette bør prege tilnærmingen. Den kunnskap som til enhver tid finnes må legges til grunn for anvendelsen av bestemmelsene, samtidig som man gir et rom for utvikling og dermed innhenting av ny og bedre kunnskap. Tilsynsorganene kan gjennom sitt arbeid overvåke kunnskapsnivået og den konkrete anvendelsen av kunnskapen til enhver tid.

I en slik situasjon har næringen selv et stort etisk og moralsk ansvar for å følge med på det samme og se til at kunnskap formidles og benyttes. Arbeidsgruppen er kjent med at det er etablert et forum innen Norges Fiskarlag som håndterer spørsmål knyttet til levendefangst. En ønsker å fremheve dette som et egnet forum for utvikling og samarbeid med tilsynsorganene fremover.

I forhold til konkret tilsyns- og kontrollarbeid på dette feltet er det avgjørende at tilsynsorganene har en felles forståelse på alle nivå om tilnærmingen og den konkrete håndhevelsen i enkeltsaker som kan oppstå. Arbeidsgruppen foreslår at Fiskeridirektoratet og Mattilsynet i fellesskap utarbeider nærmere retningslinjer for arbeidet. Slike retningslinjer bør bestå av en generell del som tar utgangspunkt i en målsetting for utviklingen av næringen, for deretter å gå mer i detalj på det enkelte organs eget regelverk og kontrollgjennomføring. Retningslinjer for samarbeid bør også gjennomgås. Arbeidsgruppen ser det som hensiktsmessig at FKD angir utgangspunkt for dette arbeidet, spesielt i forhold til mål for utvikling av næringen.

9 Vedlegg

- 1) Brev fra FKD datert 7.10.04
- 2) Prosjektplan
- 3) Notat fra Mattilsynets representanter om dyrevernmessig risikohåndtering
- 4) Notat fra mattilsynets representanter om fiskevelferdsmessig betydning av sprengt svømmeblære og utsorteringsandel

Vedlegg 1

DET KONGELIGE
FISKERI- OG KYSTDEPARTEMENT

Ho.

2004/17381

Se vedlagte adresseliste

Deres ref

Vår ref
200401027- /KET

Dato

07 OKT. 2004

Behov for harmonisert regelverk for villfanget marin fisk for levendelagring og for oppdrett

Fiskeridepartementet har en klar målsetting om å legge til rette for ny næringsutvikling langs kysten. Det krever et klart regelverk, som sikrer forutsigbarhet for næringen. Levendelagring av marin fisk er en ny type næringsvirksomhet hvor det er sparsomt både med erfarings-grunnlag og særskilt tilpassede regler.

Forholdet til ressursforvaltning og oppdrett

Fiskeridirektoratet har på oppdrag fra Fiskeridepartementet utredet hvilke utfordringer oppdrettstorsk mv kan representere i en ressurskontrollsammenheng¹. I utredningen ble det pekt på og begrunnet på hvilke områder det må utarbeides egne regler samt hvilken ramme disse bør holdes innenfor. Fiskeridepartementet har gjennomgått utredningen og finner den meget godt fundert og deler i all hovedsak de tanker og løsninger som skisseres. Departementets kommentarer til enkeltpunkter i utredningen er gjengitt i vedlegg til dette brevet. Det vises videre til møte i Fiskeridepartementet 22.06.04 med Norges Råfisklag, Havforskningsinstituttet og Fiskeridirektoratet hvor problemstillingene ble drøftet.

Forholdet til fiskevelferd, fiskehelse, mattrygghet og kvalitet

Både Fiskeridirektoratets utredning, flere enkeltsaker og en henvendelse fra Mattilsynet tidligere i sommer² har vist at fangst og hold av levende villfanget fisk også har flere problemstillinger knyttet til mattrygghet, kvalitet, fiskehelse og fiskevelferd.

¹ Utredning fra Fiskeridirektoratet 24.09.03 om "Oppdrett av marine arter og ressurskontroll"
² Brev fra Mattilsynet til Fiskeridepartementet 13.07.04 om "Innfanging og hold av villtorsk – dyrevern"

Etter henvendelsen tidligere i sommer ble Mattilsynet bedt om å vurdere om eksisterende regelverk med hjemmel i dyrevernsloven, matloven og oppdrettsloven er tydelig nok til å ivareta formålet med de nevnte lovene på dette området³. Mattilsynet ble bedt om å gjøre denne vurderingen i samarbeid med Fiskeridirektoratet, og også vurdere om det eksisterende regelverket gir tilsyn/direktorat tilstrekkelige virkemidler til å håndheve dem. Departementet ba videre om en vurdering av hvilke forhold som trenger nærmere retningslinjer, dersom Mattilsynet og Fiskeridirektoratet ser at det er behov for å utarbeide nærmere retningslinjer for innfangning og hold av villtorsk, eventuelt også annen marin fisk.

Vi er kjent med at Mattilsynet har fulgt opp denne henvendelsen med forespørsel til Regionkontorene om det ytre apparat sine erfaringer når det gjelder dyrevernmessige forhold knyttet til innfangning og hold av torsk, og med forespørsel til Vitenskapskomiteen om risikovurdering av de samme forholdene.

Behov for koordinering av prosessene

For å sikre et klart og forutsigbart regelverk for næringsutøverne er det viktig at det utvikles regelverk parallelt med utviklingen av næringa. Det er også viktig at det regelverket som utvikles ser de ulike lovområder i sammenheng. Dette var også et tema på møte den 01.09.04 mellom Fiskeridepartementet og Mattilsynet hvor også Fiskeridirektoratet var representert.

Fiskeridepartementet ber derfor Fiskeridirektoratet og Mattilsynet om å opprette en felles arbeidsgruppe som skal se på alle aspekter i forhold til bruk av villfanget marin fisk i steng/anlegg for levendelagring og for bruk i oppdrett. Dette innebærer vurderinger i forhold til ressurskontroll (saltvannsfiskeloven), oppdrettsvirksomhet, (oppdrettsloven), fiskehelse og mattrygghet/kvalitet (matloven) og fiskevelferd (dyrevernsloven).

Gruppen bør ha som mål å utarbeide forslag til helhetlige og harmoniserte regler for denne type næringsvirksomhet, som samtidig sikrer hensynet til en positiv næringsutvikling. Her må ønsket om bruk av villfanget marin fisk for levendelagring eller til opprett, vurderes opp mot ønsket om fortsatt positiv utvikling også for tradisjonelt fiske og tradisjonelt fiskeoppdrett.

Ut fra dette må arbeidsgruppen

³ Brev fra Fiskeridepartementet til Mattilsynet 22.07.04 om "Forhold ved innfangning og hold av villtorsk – dyreverns og annet regelverk"

- foreta en gjennomgang av dyrevernlovens regler som berører fangst, transport, hold og avlaving⁴ av villfanget marin fisk. Mattilsynets oppfølging av departementets brev av 22.07.04 vil kunne danne et naturlig grunnlag for denne vurderingen.
- foreta en gjennomgang av matlovens regler som berører fangst, transport, hold og avlaving av villfanget marin fisk, inkludert effekt på mattrygghet/kvalitet. Ved vurderingen må man ta et særskilt hensyn til relevant EØS-regelverk på hygiene- og fiskehelseområdet.
- vurdere eventuelle fiskehelsemessige eller andre konsekvenser for tradisjonelt oppdrett ved a) etablering av steng/anlegg for levendelagring av villfanget marin fisk, eller b) innsett av villfanget fisk i oppdrettsanlegg.
- følge opp de delene av Fiskeridirektoratets utredning om oppdrett av marine arter og ressurskontroll som er relevante i forhold til fangst, transport, hold og avlaving av villfanget marin fisk i tråd med tilbakemelding fra departementet.
- vurdere regler og komme med utkast til helhetlige og harmoniserte regler for innfangning, transport, hold og avlaving av villfanget marin fisk. Der det er naturlig eller nødvendig bør utkastet til regler skille mellom regler for villfanget marin fisk som er i eller skal til tradisjonelt oppdrett og regler for fisk som skal til steng/anlegg som ikke omfattes av oppdrettsloven.

Vi ber om at Fiskeridirektoratet påtar seg lederansvar for gruppa, og at Mattilsynet og Fiskeridirektoratet i samarbeid utarbeider en prosjektplan som oversendes departementet når den er ferdig, og senest 15. oktober. Prosjektplanen bør inneholde en tidsplan med sluttdato. Planen bør gjøre rede for hvordan departementet skal orienteres underveis i arbeidet. Dersom det underveis er uenighet mellom deltakende parter om viktige prinsipper eller avveininger av ulike hensyn, skal disse presenteres for departementet.

Dersom gruppen ser at deler av regelverket kan ferdigstilles for ikrafttredelse fra 1. januar 2005 vil det være gunstig. Dette gjelder særlig for regelverk med hensyn til ressurskontroll.

Departementet legger til grunn at arbeidsgruppen søker de råd og innhenter den kunnskap som det er behov for. Dette gjelder både i forhold til forvaltningsstøtte og i forhold til relevante interessegrupper.

⁴ Fiske i merder er en spesiell form for næringsvirksomhet som samtidig representerer en særskilt form for avlaving av denne fisken. Mattilsynet har fått eget oppdrag om å utarbeide regler for hvordan slikt fiske kan foregå uten at fisken lider unødvendig. Det er naturlig at krav til hvordan slik fisk holdes, inngår som en form for levendelagring av fisk som bør vurderes av denne gruppen.

Etatene avklarer seg imellom om det er hensiktsmessig å opprette en styringsgruppe for arbeidet, bestående av representanter for de to etatene.

Med hilsen

Jørn Krog
departementsråd

Magnor Nerheim
ekspedisjonssjef

Vedlegg: Kommentarer til løsningsmuligheter i hvert enkelt kapittels punkt 3 (x.3) relatert til tidsaksene i Fiskeridirektoratets utredning.

Adresseliste

Mattilsynet
Felles postmottak
Postboks 383
2381 BRUMUNDDAL

Fiskeridirektoratet
Postboks 185 - Sentrum
5804 BERGEN

Kopi uten vedlegg:
Landbruksdepartementet, Helsedepartementet

PROSJEKTPLAN

HARMONISERT REGELVERK FOR VILLFANGET MARIN FISK FOR LEVENDELAGRING OG FOR OPPDRETT

Prosjektplanen tar utgangspunkt i brev av 07.10 d.å. fra Fiskeri- og kystdepartementet (FKD) til Mattilsynet (MT) og Fiskeridirektoratet (Fiskeridir).

MÅL

Overordnet mål: legge til rette for en ansvarlig utvikling av ny næringsvirksomhet

Prosjekt mål: utarbeide forslag til et helhetlig og harmonisert regelverk for villfanget marin fisk for levendelagring og for oppdrett

PROSJEKTINNHOOLD

Prosjektet avgrensers seg til å vurdere lover og regelverk knyttet til den nye "næringsveien" fangst av marin fisk for levendelagring og for oppdrett. Eventuelle uklarheter mht avgrensing av næringsvirksomhet skal tas opp med FKD.

I prosjektet vil det være nødvendig å gjennomgå de ulike "ledd i verdikjeden" og vurdere hvilke krav som bør settes i forhold til de ulike hensyn som må ivaretas. Dette kan illustreres på følgende måte:

Hensyn	Innfanging	Transport	Mellomlagring /stengsetting	Levering til oppdrett	Avliving
Fiskehelse					
Mattrygghet					
Kvalitet					
Dyrevelferd					
Ressurskontroll					
Verdiskaping					

Mattilsynet vil ha et særlig ansvar for gjennomgang av hensynene knyttet til dyrevern, fiskehelse og mattrygghet/kvalitet, mens Fiskeridirektoratet vil ha tilsvarende for hensyn knyttet til ressurskontroll og verdiskaping. Arbeidsgruppen har felles ansvar for å se de ulike lovområder i sammenheng, og skal ha som mål å komme med omforente forslag standarder og påfølgende eventuelle regelendringer.

Følgende plan legges til grunn for arbeidet:

	Ansvarlig	Arbeidsform	Frist
1. Utarbeide prosjektplan	Fiskeridir	Fiskeridir utarbeider forslag som avklares med	15.10.04

		MT	
2. Oversendelse av prosjektplan til FKD	Fiskeridir		15.10.04
3. Gjennomgang av prosjektplanen og fordeling av arbeid		Møte i arbeidsgruppen	Uke 44 (?)
4. Gjennomgang utfordringer knyttet til de ulike ledd i verdikjeden	Fiskeridir / MT i hht avtale	Arbeid i de to etatene Avholde møter med kompetansemiljø og næringsutøvere	30.01.05
5. Utarbeide forslag til minstekrav/standarder for ulike hensyn	Fiskeridir / MT	Hver etat	28.02.05
6. Fastsette omforente minstekrav	Fiskeridir / MT	Møte i arbeidsgruppen	Uke 10
7. Gjennomgå regelverk og vurdere evt. endringer sett i hht minstekrav/standarder	Fiskeridir / MT	Hver etat gjennomgår sine ansvarsområder, og utarbeider forslag til endringer*	31.03.05
7. Diskusjon i arbeidsgruppen rundt forslag til endringer		Møte i arbeidsgruppen	Uke 14
8. Oversendelse av forslag til FKD	Fiskeridir		20.04.05

* dersom hensynet til ressurskontroll tilsier at det bør utarbeidets forslag til endringer i regelverk på et tidligere tidspunkt, vil dette bli gjort. Det er imidlertid viktig å se de ulike hensyn i sammenheng

I løpet av prosjektperioden vil FKD bli holdt orientert gjennom oversendelse av referat fra møtene i arbeidsgruppen.

ORGANISERING

Prosjektet skal gjennomføres av en arbeidsgruppe med deltakere fra mattilsynet og Fiskeridirektoratet. Arbeidsgruppen består av følgende:

Fiskeridirektoratet: Liv Holmefjord (leder)
Anne Osland
Gunnstein Bakke

Mattilsynet: Inger Eithun
Inger Helen Stenevik
+ medarbeider fra Nasjonalt senter for fisk og sjømat

Det vil bli opprettet en styringsgruppe med representanter for ledelsen i Mattilsynet og Fiskeridirektoratet. Styringsgruppen skal bli forelagt eventuelle problemforhold, og ta endelig stilling til forslagene før de oversendes FKD.

Dersom det ikke oppnås enighet om viktige prinsipper, skal dette forelegges FKD til avgjørelse.

Vedlegg 3) - fra Mattilsynets representanter i arbeidsgruppen

NOTAT - DYREVERNMESSIG RISIKOHÅNDTERING - FANGSTBASERT HAVBRUK

Fangstbasert havbruk er problematisk i forhold til:

- Dyrevernavlovens prinsipp om å fare vel med dyr slik at de ikke påføres fare for unødig lidelse. Man beveger seg fra dyrevernavlovens prinsipper for fiske og over i prinsippene for hold av fisk.
- Dyrevelferdsmeldingens etiske plattform om at før nye tekniske innretninger tas i bruk skal det sannsynliggjøres at de ikke medfører redusert dyrevelferd, og at nye driftsformer skal belaste dyrene minst mulig.
- Kravet som tas inn i nyere dyrevernavregelverk om at nye metoder og utstyr skal være utprøvd og funnet forsvarlig ut fra hensynet til dyrevernav før det tas i kommersiell / storskala bruk. Jf. forskrift om drift av akvakulturanlegg § 17 (2) *"Nye metoder og tekniske løsninger skal være utprøvd og funnet forsvarlige før de tas i bruk."*
- Risikovurdering fra VKM som bl.a. konkluderer med: *"Fangstbasert havbruk baserer seg på prinsipper der det er vanskelig å fange torsk og bringe den til overflaten uten at den får midlertidige eller permanente fysiske skader som innvirker på velferd og overlevelse. Faggruppen konkluderer med at det er overveiende sannsynlig at torsk påføres smerte, frykt og stress ved innfangning, håndtering og hold."*
- VKM, Havforskningsinstituttet og Fiskeriforskning anbefaler omfattende forskning, herunder om tiltak for å minimere dødelighet, håndtering, effekter av barotrauma (sprenging av svømmeblære og øyne) og utsorteringskriterier. Hittil har forskningen i stor grad vært rettet mot økonomi og effektivitet, og i mindre grad mot velferd.
- Under ordinær drift må en regne med mer skader sammenlignet med forsøksbetingelser. Risikovurderingen konkluderer med fare for lidelse selv om den i stor grad baserer sin vurdering på forskningsresultater.
- Ut fra dagens kunnskap om metoder må en forvente at om lag 20 % av torsk må avlives / dør innen den når restitusjonsmerden, og at en viss andel også vil dø under restitusjonsfasen. Levende fangst av torsk med snurrevad medfører sprengt svømmeblære. (Det er utarbeidet et eget notat som drøfter den dyrevernavmessige betydningen av frasorteringsandelen og av sprengt svømmeblære).
- Det foreligger ny kunnskap om fisken som sansende vesener med evne til å lide. Denne kunnskapen er "på vei ut" i samfunnet og er i ferd med å endre de tradisjonelle holdningene til fisk.
- Dyrevernavorganisasjoner (NOAH, Dyrevernavalliansen og Dyrebeskyttelsen) har sterke faglige og prinsipielle innvendinger mot fangstbasert havbruk grunnet lidelser forbundet til ulike faser i denne virksomheten.

Konklusjoner

Blant annet ut fra frasorteringsandelene for torsk og forskningsbehovet kan man legge til grunn at det er begrenset hvor "skånsomt" man klarer å gjennomføre denne virksomheten med dagens kunnskap / ferdigheter og teknologi.

Når det gjelder risikofaktorer knyttet til klemskader, oksygenmangel, mangelfull utsortering, redusert vannkvalitet og nytt miljø osv kan det trolig utvikles og formidles teknologi og kunnskaper/ferdigheter til utøverne som på sikt vil redusere de fiskevelferdsmessige problemene.

Sprengt svømmeblære kan imidlertid ikke unngås ved utvikling av kunnskap og teknologi da alternativet med luft i en ekspandert men intakt svømmeblære trolig er verre. Dette innebærer at man prinsipielt, og også på sikt, aksepterer en drift basert på skadet fiskemateriale i en periode på 3-8 dager. I dagens situasjon kjenner man heller ikke de fiskevelferdsmessige konsekvenser av sprengt svømmeblære.

Ut fra at fangsbasert havbruk kan anses som en ny næring foreligger det her neppe så tungtveiende næringsinteresser at det slår igjennom overfor de fiskevelferdsmessige betenkeligheter.

Anbefaling mhp risikohåndtering

Det er tvilsomt om man med dagens teknologi kan drive fangsbasert havbruk på en økonomisk forsvarlig måte uten å bryte med dyrevernloven § 2.

Forskning på fiskevelferd og optimalisering av metoder er nødvendig for å avklare om det kan være mulig å drive fangsbasert havbruk forsvarlig i forhold til dyrevernloven. Fangsbasert havbruk bør ikke øke i omfang før nødvendig kunnskap foreligger.

Fangstmetoder som rutinemessig leder til sprengt svømmeblære bør ikke godtas med mindre det kan dokumenteres at dette ikke medfører vesentlige påkjenninger for torsken.

Dersom etablert virksomhet, ut fra en interesseavveining mellom hensynet til fiskevelferd og hensynet til næringsutvikling, vurderes forsvarlig etter dyrevernloven bør virksomheten drives så optimalt som mulig.

Vedlegg 4) - fra Mattilsynets representanter i arbeidsgruppen

NOTAT – FISKEVELFERDSMESSIG BETYDNING AV SPRENGT SVØMMEBLÆRE OG UTSORTERINGSANDEL

Særlig om sprengt svømmeblære på torsk

All torsk som fanges levende med snurrevad (50-300 meters dyp) har punktert gassblære og peritoneum (bukhinne) når den kommer til overflaten. I det villfisk fanges for å holdes levende er det naturlig at generelle fiskevelferdsmessige prinsipper for hold av fisk i fangenskap gjelder tilsvarende. I denne sammenheng kan nevnes prinsippet om å fremme frisk fisk i god kondisjon og prinsippet om at det ikke skal avles frem fisk med negative fysiologiske funksjoner. Ut fra slike prinsipper er det fiskevelferdsmessig og etisk betenkelig å basere seg på et fiskemateriale som i en periode på 3 – 8 dager har skader som ut fra VKMs risikovurdering overveiende sannsynlig vil påføre torsken smerte, frykt og stress.

Svømmeblæren er et viktig organ for fisken både i sammenheng med oppdrift og kommunikasjon (lydproduksjon og hørsel). Det foreligger lite eller ingen vitenskapelig informasjon om hvor smertefullt en sprengt svømmeblære er for torsken, men det antas at hull på svømmeblæren er gunstigere sett fra et overlevelsessynspunkt enn en når blæren ”kun” ekspanderes. Sistnevnte skal avlives om bord i båten, men en del av disse vil likevel bli tatt over i føringsrommet fordi en ikke ser ytre tegn på ekspandert svømmeblære. VKM viser til at manuell punktering av svømmeblæren kan øke overlevelsen på fisken, en metodikk enkelte næringsutøvere fremhevet som uaktuell på møtet den 6. januar i Tromsø.

På møte i Tromsø den 5. januar 2005 med representanter fra HI og Fiskeriforskning fremgikk det at sprengt svømmeblære potensielt påfører fiskene sterke smerter, men at man heller ikke kan utelukke at sprengt svømmeblære kan forekomme naturlig hos torsk og ikke nødvendigvis medfører stor lidelse hos torsk. Hertil kommer den påkjenningen det innebærer for fisken å bli ”satt ut av funksjon”.

VKM og underliggende rapporter fra HI/FF legger til grunn at helingen skjer relativt raskt. Det er imidlertid problematisk at man ikke kjenner størrelsen det er relevant å foreta en relatering til i fiskevelferdsmessig sammenheng. Dersom sprengt svømmeblære kun medfører mindre ubehag og stress kan man si at 3-8 dager er relativt kort tid, mens det motsatt er tilfelle dersom fisken utsettes for betydelig ubehag og stress. Dersom fisken grunnet sprengt svømmeblære påføres betydelige påkjenninger fremstår 3-8 dager som lang tid.

Fiskevelferdsmessige betraktninger vedrørende andelen torsk som dør / skades

Andelen torsk som dør under fangsoperasjonen kan blir stor avhengig av redskap og bruken av det aktuelle redskapet. Selv med optimalt utstyr ut fra dagens kunnskap og teknologi blir andelen fisk som må avlives ofte høy under kommersielle forhold. Skader som forekommer er bl.a. sprengt svømmeblære, sprengte øyne, surstoffmangel og klemskader.

Det er hevdet at andelen som dør eller må avlives ved ombordtaking er uten betydning fiskevelferdsmessig sett fordi en trekker ett skille mellom fisken som skal holdes levende og den som behandles konvensjonelt. Ut fra en slik tankegang kan man si det er 100 % overlevelse ved ombordtaking. Til dette bør innvendes at andelen skadet og død fisk også i denne fasen er relevant fordi det sier noe om hvor god / dårlig metoden er. Det vises i denne sammenheng til VKM's uttalelse om at innfangning m.m. kan gjennomføres skånsomt er

relativ og må sees i lys av metoder som påfører fiskene større fare for mer alvorlige skader (Jf. tillegg fra VKM). Hertil kommer at man mangler kunnskap for å få til en optimal utsortering. Dvs. at fisk som er skadet men ikke har ytre tegn som viser det, risikerer å ikke bli utsortert. (Jf. bl.a. anbefalte forskningsbehov).

Sammenlignet med dødelighet ved innfangning av viltlevende landdyr og dyr i dyrehold, og særlig knyttet til håndtering, er andelen fisk som dør / må sorteres ut, meget høy. Det er ikke usannsynlig at man under optimale forhold vil måtte sortere ut > 5-10 % av torsken ved ombordtaking ut fra hensynet til fiskevelferd. Det er samtidig grunn til å regne med at andelen som må tas ut ikke sjelden vil ligge betydelig over 5 %. I tillegg vil det være en dødelighet på ca 2 % under optimale forhold under transport, og tilsvarende 5 % ved andre gangs sortering. Også her tilsier praktisk erfaring at andelen kan bli langt høyere. Fra Fiskeriforskning er det antydnet at under kommersielle forhold vil den totale frasorteringen (ombordtaking, transport og andregangs sortering) i gjennomsnitt ligge på 20 %. Denne andelen viser at innfangning, transport og håndteringen utsetter fiskene for store påkjenninger. Videre har man en metodikk ved anskaffelsen av "husdyr" (villfisk i fangenskap) som innebærer at 20 % dør. For de som ikke sorteres ut ved ombordtaking kan lidelsene få er betydelig varighet.

Det synes betenkelig å ha en metode for levende fanging som faktisk medfører vesentlige og også alvorlige skader og død.

Sei

Ved fangst av sei for hold levende foretas ingen utsortering. Det foretas en totalvurdering av fangsten, slik at også skadet fisk går til levende hold. Det er uklart hvor stor andel av seien som holdes levende som burde vært utsortert. Metodikken der en foretar en totalvurdering reiser etiske betenkeligheter i forhold til den fisken som står i fare for å lide. Sei tas bare ved overflaten slik at man generelt unngår problemer med svømmeblæren.

Prinsipper i dyrevernloven, dyrehold contra fiske m.m.

Ved jakt, fangst og fiske har man generelt godtatt mer stress og smerte forbundet med innfangning og avliving sammenlignet med situasjonen i dyrehold. Begrunnelsen har i stor grad vært praktiske hensyn, og videre at disse dyrene skal dø i tilknytning til selve jakten/fangsten/fisket slik at skader og lidelser normalt får en begrenset varighet. I tillegg har det også gjort seg gjeldende en betraktning om at dette er dyr som lever et fritt liv i et naturlig miljø noe som dels kan veie opp for en mer brutal avslutning på livet.